

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEC

BROJ 1187

16. SIJEČNJA 2026. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Susret s hrvatskim vaterpolistima u Beogradu

SADRŽAJ

6

Izborna godina
za nacionalne manjine (II.)
**Kako se birao HNV?
(2002. - 2018.)**

8

Sudjelovanje Hrvata u saveznoj kolonizaciji Vojvodine 1945. – 1948. (II.)
**Planirano naseljavanje
20.000 obitelji u Bačku**

12

Dr. sc. Mirjana Dokmanović o konceptu »prehrambene suverenosti«
**Rukovoditi se zdravim
razumom i interesima
svojih građana**

22

Izložba o vatrogastvu u Vojvodini
**U časnoj borbi
protiv »najgoreg sluga«**

26

Smanjene površine
pod navodnjavanjem
Voda na kapaljku

32

Boris Tot spaja turizam i kulturu
**Filmska mapa
subotičke prošlosti**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijjin (predsjednik), vlč. Josip Ivešić, Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Nevenka Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić, Amalija Šimunović, Mirjana Trkulja

RAVNATELJICA:

Karolina Bašić

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

• Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

• Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)

• Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)

• Zvonko Sarić

(novinar)

• Jelena Dulić Bako

(novinarka)

• Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

LEKTOR:

• Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

• Thomas Šujić (tehnički urednik)

• Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

• Nada Sudarević

•

FINANCIJE I RAČUNOVODSTVO:

• Mirjana Trkulja

(tajnice@hrvatskarijec.rs)

(distribucija@hrvatskarijec.rs)

ADMINISTRACIJA:

• Branimir Kuntić

• TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

• TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

• E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

• WEB: www.hrvatskarijec.rs

• TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

• List je upisan u Registar javnih glasila

• Agencije za privredne registre Republike Srbije

• pod registarskim brojem: NV000315

• COBISS SR-ID 109442828

• CIP - Katalogizacija

• u publikaciji Biblioteka

• Matice srpske, Novi Sad

• 32+659.3(497.113=163.42)

Gosti koji nisu dobro došli

Srbija je i dalje (deklarativno) na putu europskih integracija. To kaže i predsjednica Narodne skupštine **Ana Brnabić**, koja je ovoga tjedna kazala »da Srbija ostaje na europskom putu i nastavlja reforme«, a dokaz za to je lista kandidata za članove Komisije za reviziju, verifikaciju i kontrolu točnosti i ažuriranja biračkog spiska, što je jedna od najvažnijih preporuka ODIHR-a. Za nju je to dovoljan dokaz da »Srbija nastavlja svoj posao i europski put«, bez obzira na to što nam nije otvoren Klaster 3 i, kako je ocijenila, »iz apsolutno političkih razloga«.

S druge strane, misija Europskog parlamenta koja stiže u Beograd kako bi procijenila stanje demokracije u Srbiji i nije baš rado viđen gost. Neželjeni europski gosti trebali bi u Srbiji biti od 22. do 24. siječnja, a na popisu članova delegacije je i izjavitelj Europskog parlamenta za Srbiju **Tonino Picula**, ali i još jedan Hrvat – **Davor Ivo Štir**, bivši ministar vanjskih poslova Hrvatske. Prema najavama koje stižu iz vlasti, prilike za susret s europarlamentarcima neće biti, a uostalom i kakvi su to gosti kada su samo najavili svoj dolazak bez konzultacija s domaćinima (što je Picula demantirao).

Oporba, pak, s radošću očekuje delegaciju iz Bruxellesa tumačeći taj posjet nikada većim interesom Europske unije za Srbiju. I, kako kažu, dolaze prije svega da čuju građane, oporbu, civilni sektor. A to što će čuti moglo bi biti prekretnica u odnosu EU prema Srbiji.

I što će biti epilog svega? Ništa. Kritika, neko izvješće, preporuka, neka izjava za medije, novo produljenje roka za otvaranje novog klastera.

I tu smo gdje smo.

Z. V.

Vojnić na obilježavanju Dana hrvatskog naroda u Crnoj Gori

U Kotoru i Tivtu je peti puta obilježen Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, u spomen na 13. siječnja 809. kada su otkupljene moći sv. Tripuna, zaštitnika Kotorske biskupije i grada Kotora.

U organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore u dvorani *Auditorium* na Seljanovu 12. siječnja održani su akademija i prigodni koncert.

Kao izaslanik predsjednika Vlade Republike Hrvatske **Andreja Plenkovića**, državni tajnik **Zvonko Milas** u svome je obraćanju istaknuo pozitivne pomake u proteklom razdoblju koji će utjecati na status i položaj Hrvata u Boki kotorskoj i cijeloj Crnoj Gori, poput toga što je hrvatska Vlada, uz Radio *Dux* projektom od strateškog značaja proglasila *Hrvatski glasnik*, što je Vlada Crne Gore Hrvatskoj predala Dom kulture *Josip Marković* u Tivtu te što je održana uspješna 4. sjednica Međuvladinog mješovitog odbora za zaštitu nacionalnih manjina između dviju država.

Među gostima bila je i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji **Jasna Vojnić** i upravitelj Fondacije *Antun Gustav Matoš* **Marin Piuković**, koji su svojim dolaskom iskazali podršku Hrvatima u Crnoj Gori i njihovom očuvanju nacionalnog identiteta, jezika i kulture.

Nakon svečane akademije, Vojnić i Piuković imali su radni susret s predsjednikom HNV-a Crne Gore **Zvonimiro Dekovićem**. Tijekom razgovora istaknuta je važnost međusobne podrške i suradnje hrvatskih manjina, razmijenjena su iskustva u području kulturnog, obrazovnog i društvenog djelovanja, te potvrđena spremnost za zajed-

FOTO: Radio Dux

ničke projekte i inicijative. Uz predsjednika Dekovića, delegacija se sastala i s hrvatskim zastupnikom u Parlamentu Crne Gore **Adrijanom Vuksanovićem**, koji je naglasio značaj manjinskih prava i aktivnog sudjelovanja hrvatske zajednice u javnom i političkom životu.

Vojnić i Piuković susreli su se i s ministrom vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske **Gordanom Grličem Radmanom** kao i sa Zvonkom Milasom i **Milanom Bošnjakom** iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Na Dan Hrvatskog naroda u Crnoj Gori, 13. siječnja, zastave hrvatskoga naroda uz crnogorsku zastavu bile su istaknute na zgradama općina Tivat i Kotor.

H. R.

Božićni domjenak SNV-a u Zagrebu

U organizaciji Srpskog narodnog vijeća u Hrvatskoj u Zagrebu je 6. siječnja održan tradicionalni domjenak povodom Badnjeg dana, koji je i ove godine okupio brojne političke, javne i vjerske uzvanike iz Hrvatske i regije.

Među nazočnima bili su potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i ministar unutarnjih poslova **Davor Božinović**, predsjednik Srpskog narodnog vijeća **Boris Milošević**, predsjednik Srpske samostalne demokratske stranke **Milorad Pupovac**, ministrica kulture i medija **Nina Obuljen Koržinek**, ministar pravosuđa, uprave i digitalne transformacije **Damir Habijan**, zamjenik gradonačelnika Grada Zagreba **Luka Korlaet**, kao i predstavnici Sabora, diplomatskog zbora, Srpske pravoslavne crkve i drugih institucija.

Na domjenku se okupljenima obratila i **Jasna Vojnić**, predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji i izaslanica predsjednika Hrvatskoga sabora **Gordana Jandrokovića**. U svom govoru istaknula je važnost dijaloga,

suradnje i međusobnog poštovanja kao trajnog opredjeljenja Hrvatske prema svim nacionalnim zajednicama.

Govoreći o odnosima Hrvatske i Srbije, Vojnić je naglasila kako oni trenutačno nisu na razini na kakvoj bi trebali biti, ali je istodobno istaknula da obični ljudi – Hrvati i Srbi – svakodnevno žive, rade i surađuju jedni s drugima, prelazeći granicu između dviju država i gradeći odnose u svakodnevnom životu. Poručila je kako bi institucije trebale pratiti takve primjere suradnje, a ne kočiti ih.

Posebno se osvrnula na položaj Hrvata u Srbiji, naglasivši da hrvatska zajednica ne traži privilegije, nego ravnopravnost, vidljivost, poštovanje i pravo da kao lojalni građani žive u državi u kojoj su rođeni i u kojoj odgajaju svoju djecu. Istaknula je i kako Vlada Hrvatske već godinama tradicionalno sudjeluje na božićnim domjencima Srpskog narodnog vijeća, ocijenivši to snažnom porukom političke otvorenosti i zrelosti, uz izraženu nadu da će se slična razina suradnje razvijati i u Srbiji.

H. R.

Podmetnut požar na vratima crkve Imena Marijina u Novom Sadu

Brojne osude vandalskog čina

Za podmetanje požara na katoličkoj crkvi Imena Marijina u Novom Sadu u četvrtak ujutro, 8. siječnja, novosadska policija sumnjiči **I. M.** (52) iz Novog Sada kojoj je nakon privođenja određeno zadržavanje od 48 sati. Ona je osumnjičena da je oko četiri sata ujutro polila benzinom i zapalila bočna drvena vrata župne crkve Imena Marijinog u središtu grada. U njezinom stanu je pronađen i kanistar s benzinom. Kako je priopćio Osnovni sud u Novom Sadu, I. M. je upućena na psihijatrijsko-psihološko vještačenje.

Gradonačelnik Novog Sada **Žarko Mićin** najavio je u utorak, 13. siječnja, da će Grad Novi Sad u potpunosti financirati troškove sanacije oštećenja izazvanih požarom.

»Iz proračuna grada financirat ćemo i dio troškova sanacije krova na crkvi, koji predstavlja jedan od najznačajnijih vjerskih objekata i kulturno-povijesnih spomenika u Novom Sadu«, kazao je Mićin.

Nakon podmetanja požara vatra se nije proširila i nije bilo ozlijeđenih. Veća šteta na vratima iz 19. stoljeća spriječena je intervencijom vatrogasaca.

Župnik crkve **Attila Zsellér** rekao je za agenciju *Tanjug* da nije poznat razlog zašto bi netko podmetnuo požar i da žali što se to dogodilo za Božić. Paljenje katoličke crkve, poznate kao novosadska katedrala, osudili su ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Demo Berisha** i gradonačelnik Novog Sada **Žarko Mićin**.

»Ovakvi incidenti ne smiju imati mjesto u našem društvu. Srbija je posvećena zaštiti svih vjerskih zajednica i njihovih objekata, kao i očuvanju mira, sigurnosti i međusobnog uvažavanja«, poručio je ministar Berisha.

»Ovo je nedopustiv čin nasilja i vandalizma. Novi Sad je grad tolerancije, međusobnog poštovanja i pune slobode vjeroispovijesti. Svako ugrožavanje vjerskih objekata i prava vjernika izravni je napad na suživot i sigurnost svih naših sugrađana«, naveo je Mićin na Instagram nalogu.

Incident je osudila predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća i saborska zastupnica **Jasna Vojnić** koja je priopćila da svaki napad na vjerski objekt predstavlja napad na temeljne vrijednosti suživota, poštovanja i sigurnosti svih građana.

»Zahvaljujem svim predstavnicima vlasti, uključujući ministra Demu Berishu i gradonačelnika **Žarka Mićina**,

koji su odmah osudili ovaj čin. Takve poruke doprinose smirivanju tenzija i očuvanju međusobnog povjerenja. Svaki napad na vjerski objekt predstavlja napad na temeljne vrijednosti suživota, poštovanja i sigurnosti svih građana. Takvi čini moraju biti povod da odlučno stanemo u obranu mirnog suživota, međusobnog uvažavanja i slobode vjeroispovijesti. Očekujem da nadležne institucije temeljito istraže događaj te da se počinitelji pronađu i sankcioniraju u skladu sa zakonom, jer se time ne štiti samo jedan objekt, nego i povjerenje među ljudima

i sigurnost društva u cjelini. Ekstremizam, mržnja i nasilje nemaju mjesto u našem društvu. Solidarnost, dijalog i mir nemaju alternative«, zaključuje se u priopćenju.

Podmetanje požara na vratima crkve Imena Marijinog osudio je novosadski odbor SVM-a.

»Takvi vandalski i nasilni čini predstavljaju napad ne samo na vjerski objekt, već i na osnovne vrijednosti tolerancije, suživota i međusobnog poštovanja koje Novi Sad i Vojvodina desetljećima njeguju« navedeno je u priopćenju SVM-a.

Osuda je stigla i od oporbenih stranaka.

Kako prenosi zagrebački *Večernji list*, reagirala je i Zajednica protjernih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata.

»Iako je zahvaljujući dojavu savjesnih građana i brzom intervenciji vatrogasaca spriječeno širenje požara na unutrašnjost crkve,

sam događaj budi bolna sjećanja na razdoblje kada su Hrvati i drugi katolici u Vojvodini bili izloženi sustavnim pritiscima, napadima na crkve te prisilnim iseljavanjima«, navodi se u priopćenju Zajednice.

Potpredsjednica Samostalne demokratske srpske stranke **Dragana Jeckov** osudila je podmetanje požara, te izrazila punu podršku pripadnicima hrvatske zajednice u Srbiji.

»Ovakvi događaji potvrđuju da su kolateralne žrtve loših odnosa između dviju država najčešće upravo pripadnici manjina s obje strane Dunava. Napad na katoličku kršćansku svetinju nedvosmisleno pripada kategoriji zločina iz mržnje i mora biti najoštrije osuđen. Takav čin ne može i ne smije biti opravdan ni na koji način, osobito u blagdansko vrijeme«, navela je Jeckov.

Z. V.

FOTO: M. Groznica

Kako se birao HNV? (2002. – 2018.)

Do sada Hrvati nikada nisu imali priliku birati neposredno svoja nacionalnomanjinska vijeća. Od prvih izbora 2002. pa sve do posljednjih 2022. birali su ih putem elektora * Prema podacima od 12. siječnja 2026. godine u Poseban birački popis hrvatske nacionalne manjine upisano je 22.512 birača što čini 57,56% od ukupnog broja Hrvata u Srbiji, što znači da će ove godine izbori biti neposredni

Na posljednjim izborima za nacionalna vijeća nacionalnih manjina održanim 2022. godine samo četiri nacionalne manjine (Crnogorci, Goranci, Hrvati i Makedonci) izbore su imali po elektorskom modelu, odnosno posredne, dok je 19 manjina imalo neposredne izbore.

Sudeći prema podacima iz posebnog biračkog popisa Crnogorci, Hrvati i Makedonci imat će neposredne izbore dok jedino Goranci neće.

Naime, prema Zakonu o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina, ukoliko je 24 sata prije raspisivanja izbora u poseban birački popis upisano više od 40% pripadnika nacionalnih manjina prema posljednjem popisu stanovništva, održavaju se neposredni izbori. Prema podacima od 12. siječnja 2026. godine u poseban birački popis hrvatske nacionalne manjine upisano je 22.512 birača što čini 57,56% od ukupnog broja Hrvata u Srbiji. Crnogoraca je od 20.238 upisano 11.325 (55,95%), Makedonaca od 14.767 je upisano 8.790 (59,52%) a Goranaca je od 7.700 upisano tek 628 (8,15%).

Do sada Hrvati nikada nisu imali priliku birati neposredno svoja nacionalnomanjinska vijeća. Od prvih izbora 2002. pa sve do posljednjih 2022. birali su ih putem elektora. Birali su ih posredno tako što su davali potpise za elektore koji su na elektorskoj skupštini birali članove nacionalnog vijeća. Drugim riječima, aktivno biračko pravo nisu imali svi Hrvati (upisani u poseban birački popis) već su ga, oni koji su to učinili, prenijeli na elektore kojima su dali potpis.

Prvi izbori 2002.

Na prvoj elektorskoj skupštini održanoj u Subotici 15. prosinca 2002. ukupan broj elektora koji su sakupili potpise ili su po drugom osnovu bili elektori je bio 204, a na elektorskoj skupštini ih je nazočilo 198. Od toga je bilo 17 vijećnika koji su bili vijećnici u općinskim skupštinama, tri zastupnika u Skupštini Vojvodine, jedan zastupnik u Saveznoj skupštini, 19 elektora koje su kandidirale hrvatske udruge i 164 elektora čiju je kandidaturu podržalo 100 potpisnika.

Elektori koji su bili zastupnici ili vijećnici političkih stranaka i organizacija bili su iz Demokratskog saveza Hr-

vata u Vojvodini njih 8 elektora, Hrvatski narodni savez je imao 6 elektora, Liga socijaldemokrata Vojvodine 4, Demokratska stranke jednog, Jugoslavenska udružena ljevica (JUL) jednog i Grupa građana u Skupštini općine Subotica imala je jednog elektora 1 (ukupno 21). Bilo je 170 muškaraca i 34 žene među elektorima iz ukupno 30 mjesta iz SR Jugoslavije.

Premda je DSHV imao više stranačkih elektora i bio daleko jača, utjecajnija i dugovječnija stranka, HNS koji je bio nositelj liste Foruma hrvatskih institucija i organizacija Vojvodine, pobijedio je na ovim izborima.

Konstituiranje prvog HNV-a

Prvi HNV konstituirao se 25. siječnja 2003. godine u Subotici. Vijeće je činilo 20 vijećnika s liste HNS-a (u to vrijeme predsjednik stranke je bio **Franjo Vujkov**) i 15 vijećnika s liste DSHV-a. Već na prvoj sjednici došlo je do napuštanja sjednice od strane 14 vijećnika DSHV-a.

»Točka spora bilo je utvrđivanje dnevnog reda, odnosno rasprava o statutu. Naime, dok su vijećnici DSHV-a bili za to da se na sastanku imenuje Statutarna komisija koja bi izradila Statut HNV-a za sljedeći susret, druga struja (20 vijećnika okupljenih oko HNS-a) inzistirala je na raspravi o statutu koji su oni već pripremili za sastanak. Vijećnici DSHV-a bili su protiv, očekujući preglasavanje i usvajanje statuta, te su stoga protivnicima zamjerali na nedemokratskoj, jednoumlju, nelegitimnosti i brzopleitosti u pripremi osnovnog akta. Većinska je skupina optužila vijećnike DSHV-a da namjerno nastoje odugovlačiti s registriranjem HNV-a, jer im sastav Vijeća ne odgovara, zatim ukazala na veliku potrebu u zajednici za što skorijim otpočinjanjem rada HNV-a, te da se predloženi statut i poslije usvajanja može mijenjati na nekoj od sljedećih sjednica kad već druga struja nije na ovaj susret donijela svoj prijedlog ovoga dokumenta. Budući da se, po tko zna koji put kompromis nije mogao naći, na glasovanje je predsjedavajući stavio prijedlog o formiranju Statutarne komisije. Kako prijedlog nije prošao, 14 vijećnika DSHV-a (od 15 nazočnih) napustilo je skup. Preostali vijećnici su, uz iskazano žaljenje zbog nastalih okolnosti, nastavili rad i usvojili Statut HNV-a, izabrali za predsjednika mr. **Josipa Ivanovića**, a za tajnika **Ladislava Suknovića**, te

donijeli odluku o pristupanju registriranju. Na kraju dvosatnog sastanka nazočnim vijećnicima obratio se novoimenovani predsjednik mr. Josip Ivanović koji je istaknuo da će se zalagati za integraciju na više razina, počevši od onih unutar HNV-a i hrvatske zajednice, do integracije ove manjinske zajednice u državi u kojoj živi«, prenijela je događanja s konstituirajuće sjednice *Hrvatska riječ* u svom prvom broju od 31. siječnja 2003. godine.

Prvi dužnosnici

U mandatu dugom osam godina nije bilo jedinstva u HNV-u, dapače dolazilo je do čestih sukobljavanja, a što je rezultiralo i promjenama dužnosnika. Prvi predsjednik HNV-a Josip Ivanović na toj je dužnosti bio dvije godine (2003.-2005.), nakon njega za predsjednika je izabran **Josip Z. Pekaović** (2005.-2007.) te **Branko Horvat** (2007.-2010.).

Predsjednici Izvršnoga odbora prvoga saziva HNV-a bili su **Lazo Vojnić Hajduk** (2003.-2006.) i **Slavica Peić** (2006.-2010.).

Dopredsjednici prvoga saziva HNV-a bili su: za regiju Subotice **Branko Horvat** (2003.-2005.) i **Josip Ivanović** (2008.-2010.), za regiju Sombora vlč. **Josip Pekaović** (2003.-2010.), za regiju Podunavlje **Stipan Šimunov** (2003.-2010.) te za regiju Srijem **Mato Groznica** (2003.-2005.) i **Zdenko Đaković** (2005.-2010.). Bilo je ukupno 35 vijećnika.

U ovome razdoblju konstituiranja i formiranja institucija, a što je pozorno pratila *Hrvatska riječ*, događalo se mnogo toga, među ostalim mr. **Bela Tonković**, dugogodišnji neprikosnoveni lider DSHV-a od njegovog osnutka smijenjen je 2003. godine a za predsjednika je izabran **Petar Kuntić**.

Već sljedeće godine došlo je do ujedinjenja HNS-a (koja je bila član Foruma HIOV-a) s DSHV-om 2004. i uopće prestanka djelovanja Foruma HIOV. U sljedećim

godinama prvotne dvije liste podijelile su se na više frakcija i struja, manje ili više međusobno suprotstavljenih.

Jedna od struja formirala je 2008. godine u Lemešu Hrvatski demokratski forum »Preporuke iz Lemeša« čija je predsjednica bila **Antonija Čota**, dok su Lazo Vojnić Hajduk i **Zvonimir Perušić** bili dopredsjednici.

Dvije uzastopne pobjede liste DSHV-a

Drugi izbori održani su 2010. godine, također po elektorskom modelu. Ukupno je na elektorskoj skupštini bilo 134 elektora (137 ih je bilo prijavljeno), a na izborima su se kandidirale dvije izborne liste: lista br. 1 – Hrvatska lista za europsku Srbiju (nositelj liste je bio **Petar Balažević** iz Demokratske stranke) i lista br. 2 – Hrvatska lista – DSHV i hrvatske udruge (nositelj liste je bio dr. sc. **Slaven Bačić**). Listu DSHV-a podržalo je 75 elektora, a listu Demokratske stranke 47 od ukupno 134 prisutna elektora. Pobjedila je lista koju je predvodio DSHV osvojivši 18 mandata dok je lista Demokratske stranke osvojila 11 mandata.

Za predsjednika HNV-a izabran je dr. sc. Slaven Bačić, a za dopredsjednike **Andrija Ađin** (za Podunavlje), **Andrija Kopilović** (za regiju Subotica), **Mata Matarić** (za regiju Sombor) te **Andrej Španović** (za Srijem). Tajnik je bio **Željko Pakledinac**.

Predsjednik Izvršnog odbora bio je **Darko Sarić Lukendić**, a dopredsjednik Petar Balažević. Članovi Izvršnog odbora bili su: za obrazovanje – **Pero Horvacki**/od 2012. **Anđela Horvat**, za informiranje **Dujo Runje**/ od 2012. **Ankica Jukić-Mandić**, za kulturu **Zlatko Načev** te za službenu uporabu hrvatskog jezika i pisma **Ivan Stipić**.

Na elektorskoj skupštini 2014. sudjelovale su dvije izborne liste: lista br. 1 – dr. sc. Slaven Bačić uz potporu DSHV-a i lista br. 2 – dr. sc. Tomislav Stantić. Pobjedila je prva lista za koju je glasovalo 95 elektora i koja je u Vijeću dobila 21 mandat, dok je za drugu glasovalo 37 elektora i osvojili su 8 mjesta u Vijeću.

Za predsjednika je ponovno izabran dr. sc. Slaven Bačić, a dopredsjednici su bili **Andrija Ađin** (Podunavlje), **Snežana Periškić** (Sombor), **Mira Tumbas** (Subotica) i **Andrej Španović** (Srijem).

Predsjednik Izvršnog odbora HNV-a bio je ponovno Darko Sarić Lukendić, dok su članovi odbora zaduženi za pojedine oblasti bili **Anđela Horvat** (obrazovanje), **Zlatko Načev** (kultura), **Željko Pakledinac** (službena uporaba jezika i pisma) i **Željko Šeremešić** (informiranje).

J. D.

Sudjelovanje Hrvata u saveznoj kolonizaciji Vojvodine 1945. – 1948. (II.)

Planirano naseljavanje 20.000 obitelji u Bačku

Agitaciju o boljem životu u Vojvodini su među stanovništvom vršile partijske i druge organizacije preko svojih članova. Na taj se način stvarala idealizirana slika Vojvodine, koja nije uvijek odgovarala stvarnom stanju, u što će se neki kolonisti po naseljavanju uvjeriti

Pripreme za kolonizaciju i agrarnu reformu vršene su još tijekom rata kroz aktivnosti tijela AVNOJ-a i zemaljskih antifašističkih vijeća koja su prikupljala informacije o posjedovnim odnosima, nastalim štetama tijekom rata, kao i seljenju stanovništva zbog ratnih okolnosti. Nisu bili rijetki slučajevi privremenog dijeljenja zemlje i naseljavanja nekih napuštenih područja. Početak rada na zakonskom reguliranju agrarne reforme i kolonizacije teče od početka 1945. godine.

Prvenstvo u dobivanju zemlje

Ministarstvo kolonizacije s ministrom **Sretenom Vukosavljevićem** postoji od osnivanja Privremene vlade Demokratske Federativne Jugoslavije (dalje: DFJ) 7. III. 1945. U rad oko kolonizacije i agrarne reforme bilo je uključeno i Ministarstvo poljoprivrede te vladina tijela u federalnim jedinicama. Tijekom rasprava razrađeno je osnovno načelo o posjedovanju i novoj razdiobi zemlje, a glavnim geslom postalo je ono da zemlju u vlasništvu mogu imati samo osobe koju tu zemlju i same obrađuju. Privremena narodna skupština DFJ izglasovala je Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji 23. VIII. 1945. u kojem je razrađeno stvaranje zemljišnog fonda, kategorije agrarnih interesenata te postupak provođenja agrarne reforme i kolonizacije. Pravo prvenstva u dobivanju zemlje imali su zemljoradnici bez zemlje ili s nedovoljno zemlje koji su bili borci partizanskih odreda, NOV-a i POJ-a i Jugoslavenske armije, invalidi narodnooslobodilačkog rata, a među borcima imali su prvenstvo stariji borci i dobrovoljci (ovisno o godini u kojoj su se uključili u borbu), zatim invalidi ratova od 1912. do 1918. godine (Balkanski i Prvi svjetski) i iz travnja 1941. godine (pripadnici vojske Kraljevine Jugoslavije u travanjskom ratu), zatim obitelji i siročad poginulih boraca narodnooslobodilačkog rata, žrtve i obitelji žrtava fašističkog terora i na kraju borci iz 1944. i 1945. (*Maticka* 1990, 49).

Savezno Ministarstvo kolonizacije i Agrarni savjet DFJ neposredno su vodili poslove oko kolonizacije. Agrarni je

savjet osnovan na temelju Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji te je prema Zakonu rukovodio, u suglasnosti s Privrednim savjetom, provođenjem agrarne reforme i kolonizacije. Također, koordinirao je rad između federalnih republika pri donošenju zemaljskih zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji. Predsjednik Agrarnog savjeta bio je **Moša Pijade**, a članovi: **Vaso Čubrilović**, ministar poljoprivrede; **Sreten Vukosavljević**, ministar kolonizacije; **Maksim Goranović**, predsjednik Državne poljoprivredne komisije te **Filip Lakuš**, **Vlado Šegrt**, **Bogdan Oreščanin**, **Jovan Veselinov**, **Jerko Radmilović**, **Zdravko Romac**, **Dimitrije Bajalica**, **Vančo Burzevski**, **Milan Brinar** i **Vlajko Begović**. Agrarni savjet osnovao je 8. IX. 1945. Glavnu komisiju za naseljavanje boraca Jugoslavenske armije u Vojvodini. Ona je upućivala koloniste u mjesta naseljavanja, raspoređivala zemlju, stambene i druge objekte, pokušstvo i radni inventar, a organizirala je i prehranu kolonista (*Maticka* 1982., 291-294). Pri svakom naseljenom mjestu mjesnih i kotarskih narodnih odbora formirale su se komisije koje su prikupljale potrebne podatke i objašnjavale stanovništvu značaj kolonizacije. Osigurano je i neposredno sudjelovanje kolonista u poslovima kolonizacije, napose razdiobe kuća, zemlje i ostalog inventara. »Mjesne komisije činila su tri predstavnika doseljenih boraca, jedan predstavnik mjesne uprave poljoprivrednih dobara. Kotarske komisije sastojale su se od jednog predstavnika doseljenika, jednog demobiliziranog ili aktivnog oficira Jugoslavenske armije kojeg je određivalo Ministarstvo narodne obrane i jednog predstavnika rajonske uprave poljoprivrednih dobara« (*Maticka* 1982, 295).

Plansko naseljavanje

U Hrvatskoj je poslove agrarne reforme i kolonizacije od kraja kolovoza 1945. vodilo Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, prije toga Ravnateljstvo za kolonizaciju pri Predsjedništvu Vlade Hrvatske. Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva s predsjednikom **Tomom Ćikovićem**

Okupljanje kolonista pred polazak (Sabirni centar Kistanje)

osnovalo je 12. IX. 1945. Odjel za agrarnu reformu i kolonizaciju koji se dijelio na odsjeke: agrarno-pravni, za zemljišni fond agrarne reforme i kolonizacije, za kolonizaciju, za zajednička dobra i pomoć kolonistima i finansijski odsjek. Ministar poljoprivrede i šumarstva Hrvatske potom je 26. IX. 1945. osnovao posebnu Komisiju za preseljenje kolonista boraca iz Hrvatske u Vojvodinu, a vršila je izbor kolonista, raspored mjesta naseljavanja, organizaciju prijevoza i opskrbu kolonista tijekom putovanja (Maticka 1982, 296).

Ministarstva poljoprivrede svake od federalnih republika svojim su zakonima, donesenim na temelju Općeg zakona o Agrarnoj reformi i kolonizaciji, definirala broj obitelji za svaki kotar i naselje koje će imati pravo na unutarnju i vanjsku kolonizaciju.

Dio stanovništva oduševljeno je prihvaćao poziv na kolonizaciju, no bilo je i kolebanja. Agitaciju o boljem životu u Vojvodini su među stanovništvom vršile partijske i druge organizacije preko svojih članova. Na taj se način stvarala idealizirana slika Vojvodine, koja nije uvijek odgovarala stvarnom stanju, u što će se neki kolonisti po naseljavanju uvjeriti.

Agrarni je savjet početkom rujna 1945. godine utvrdio planove naseljavanja Vojvodine i broj obitelji koje je mogla naseliti svaka od federalnih jedinica. Prema projekcijama, trebalo se voditi računa o naseljavanju pojedinih nacionalnosti ili pripadnika različitih vjera. »Vodiće se računa o tome da Hrvati dobiju zemljište gde već ima Hrvata. Za Muslimane će se odrediti posebna sela 'u kojima neće biti mešavine', a za Makedonce će se takođe

odrediti posebna sela« (Gaćeša 1984., 288). Kolonizacija je trebala otpočeti u nekadašnjim etnički njemačkim, ili njemačkim većinskim naseljima, a za koloniste iz Vojvodine predviđeno je naseljavanje u nacionalno mješovitim sredinama. Za Hrvatsku je određeno naseljavanje 9.000 obitelji, Bosnu i Hercegovinu 12.000, Crnu Goru 7.000, Srbiju bez Vojvodine 6.000, Vojvodinu 6.000, Sloveniju 3.000 i Makedoniju 2.000 obitelji. Prema planovima Banat je trebalo naseliti 16.500 obitelji (3.000 iz Slovenije, 2.000 iz Makedonije, 3.000 iz Srbije i 8.500 iz Bosne i Hercegovine). Bačku je trebalo naseliti 20.000 obitelji (7.000 iz Crne Gore, 7.500 iz Hrvatske, 3.000 iz Bosne i Hercegovine i 2.500 iz Srbije). Baranja, koja je također spadala pod područje savezne kolonizacije, određena je za naseljavanje 1.000 obitelji iz Hrvatske. Za Srijem je prema prioritetima planirano naseljavanje boračkih obitelji iz Srijema, nakon njih 500 obitelji iz susjednih kotara Bosne i Hercegovine i 500 obitelji iz Srbije. Borci invalidi i obitelji boraca gardijskih jedinica Jugoslavenske armije trebali su naseliti staropazovački i zemunski kotar. U geografski zapadni dio Srijema koji je pripadao Hrvatskoj predviđeno je naseljavanje 500 obitelji iz drugih dijelova Hrvatske. Borci iz Vojvodine dobili su pravo naseljavanja u mjestima podrijetla ili ako su to zahtijevali u ostalim mjestima Vojvodine.

Tim planovima glavnina obitelji iz Hrvatske trebala je naseliti Bačku.

Mario Bara
(Godišnjak za znanstvena istraživanja, br. 2)

Susret s hrvatskim vaterpolistima u Beogradu

Sport kao nacionalna poveznica

»Hrvatska je jaka samo ako je uvezana, ako su iseljena, manjinska i domovinska Hrvatska jedno«, kazala je Vanda Babić Galić

U Beogradu se od 10. do 26. siječnja održava Europsko vaterpolo prvenstvo i tim je povodom 10. siječnja u hotelu *Crown Plaza* priređen susret Hrvata u Srbiji s timom hrvatske vaterpolo reprezentacije koja sudjeluje na ovom sportskom događaju. Susret su zajednički organizirali Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Beogradu, Hrvatsko nacionalno vijeće, Fondacija *Antun Gustav Matoš* iz Beograda i Hrvatski vaterpolski savez.

Sportska diplomacija

U ime ministra vanjskih i europskih poslova Hrvatske **Gordana Grlića Radmana** nazočne je pozdravila njegova posebna savjetnica **Vanda Babić Galić**. Kako je ukazala, susret u Beogradu prva je aktivnost priređena nakon potpisivanja Sporazuma o suradnji s ciljem zajedničkog promicanja hrvatskih sportskih uspjeha, jačanja nacionalnog identiteta, te unaprjeđenja vanjsko-političkih odnosa Hrvatske kroz sport, koji je MVEP potpisalo s predstavnicima pet sportskih saveza.

»Poruka svega je da je sportska diplomacija možda najjača, a vi ste svi ne samo vrhunski igrači, ne samo naš ponos, nego i predstavnici i veleposlanici svoje zemlje. Nalazimo se na prostoru gdje živi velika nam i draga hrvatska manjina o kojoj Vlada Hrvatske doista skrbi i misli, što samo govori o našem poznavanju i senzibilitetu prema manjinskoj Hrvatskoj. Hrvatska je jaka samo ako je uvezana, ako su iseljena, manjinska i domovinska Hr-

vatska jedno. Hvala vam što ste ovdje danas i želim vam svaki uspjeh. Ništa ne očekujemo, ali radujemo se svakoj vašoj pobjedi i uz vas smo«, rekla je Babić Galić.

Sportaši – primjer političarima

U ime Hrvata u Srbiji nazočne je pozdravila predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**, ističući kako hrvatska reprezentacija ima nešto zajedničko s Hrvatima u Srbiji.

»To je onaj tihi, nevidljivi rad, ustrajan, uporan, koji stoji iza svakog vašeg uspjeha. Mi vam, i prije svih medalja koje ćete vjerujem dobiti ove godine, čestitamo na tom ustrajnom radu, upornosti i već smo, uistinu, ponosni na vas. Ovdje imate vašu drugu kuću, u Petrovaradinu je rodna kuća bana **Josipa Jelačića**, našeg hrvatskog

velikana pod čijom su se zastavom borili i srpski i hrvatski narod. Vi ste zapravo veliki ambasadori Hrvatske i možda na lakši i jednostavniji način, kroz sport kao i kroz kulturu, dopirete do srca ljudi, možete lakše pričati jedni drugima, narodi se lakše pronalaze, lakše razgovaraju, i hvala vam što nas političare često učite kako trebamo i kako moramo graditi zajedničku budućnost«, rekla je Vojnić.

Predsjednik Hrvatskog vaterpolskog saveza **Mladen Drnasin** rekao je kako je »uvijek lijepo sresti naše ljude« te kako vjeruje da će izbornik i igrači dati svoj maksimum i »da će učiniti sve da ostvarimo naše sportske ciljeve.«

»Lijepo je znati da ćete biti na tribinama i da ćete nas podržati«, kazao je on.

U ime Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beogradu nazočne je pozdravio zamjenik veleposlanika **Ivan Zeko-Pivač**, koji je Hrvatskom vaterpolskom savezu uručio dar – umjetničku sliku čiji je autor veleposlanik **Hidajet Biščević**. Susretu su nazočili i selektor vaterpolo reprezentacije Hrvatske **Ivica Tucak**, kao i generalni konzul Hrvatske u Subotici **Velimir Pleša**.

Vicešampionske barakude

Reprezentacija Hrvatske u Beograd je stigla kao vicešampion Europe, jer su prije dvije godine u Zagrebu u finalu izgubili od Španjolske. Popularno zvane *barakude*

igraju u skupini B, zajedno s Gruzijom, Grčkom i Slovenijom. S obzirom na to da je Hrvatska osvojila veliki broj medalja u posljednjih nekoliko godina, mnogi je smatraju jednom od favorita na turniru, ali selektor Ivica Tucak smatra da izrazitog favorita nema.

»Mislim da izrazitog favorita nema – svatko može pobijediti svakoga i pitanje je kako će se sve 'poklopiti' na ovom turniru«, kazao je Tucak.

Inače, aktualno EP igra se po novom sistemu: nakon prvog dijela po tri reprezentacije iz svake skupine prolaze u drugu fazu, gdje se formira nova skupina i bodovi se prenose.

D. B. P. / I. P. S.

Vanda Babić Galić posjetila Fondaciju Matoš u Beogradu

Podrška Hrvatima u Srbiji

Nakon susreta s hrvatskim vaterpolistima, posebna savjetnica ministra vanjskih i europskih poslova dr. sc. **Gordana Grlića Radmana** prof. dr. sc. **Vanda Babić Galić** službeno je posjetila Fondaciju *Antun Gustav Matoš* u Beogradu.

Tom prigodom Babić Galić istaknula je važnost okupljanja hrvatske zajednice u Beogradu te posebno pohvalila pokretanje nastave na hrvatskom jeziku.

Upravitelj Fondacije *A. G. Matoš* **Marin Piuković** predstavio je programe koje Fondacija redovito provodi kao i plan za ovu godinu.

Ovom prigodom još je jednom iskazana snažna podrška Hrvatske Hrvatima koji žive u Srbiji. Kontinuiranim finacijskim ulaganjima, posjetima i razgovorima o stanju i prilikama Vlada Hrvatske svjedoči važnost očuvanja hrvatskog identiteta u državama u kojima Hrvati imaju status nacionalne manjine, ocijenjeno je na sastanku.

Uz posebnu savjetnicu Babić Galić sastanku je nazočio i zamjenik hrvatskog veleposlanika u Beogradu dr. sc. **Ivan Zeko-Pivač**.

H. R.

Dr. sc. Mirjana Dokmanović o konceptu »prehrambene suverenosti«

Rukovoditi se zdravim razumom i interesima svojih građana

Primjena agroekologije, ekološke znanosti u agrosustavima, mogla bi uspješno zamijeniti neoliberalni prehrambeni režim kroz preorijentaciju agrarnih sustava u visokoproduktivne sustave, a putem imitiranja i podržavanja prirodnih procesa u agraru uz zaštitu životnog okoliša

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Veliki i masovni prosvjedi poljoprivrednika obilježili su kraj godine u Francuskoj, Belgiji, Velikoj Britaniji i drugim zemljama... Poljoprivrednici su prosvjedovali i ispred institucija Europske unije zahtijevajući promjenu agrarne politike koja ugrožava ne samo njihov opstanak, već i životni okoliš i pristup potrošača sigurnoj hrani. O masovnosti nezadovoljstva europskih poljoprivrednika, kaže dr. sc. **Mirjana Dokmanović**, ukazuje i činjenica da su, prije prosvjeda u srcu europskih institucija, organizirali »Turneju toksične trgovine« koja je putovala Europskom unijom ukazujući na štetnost liberalizacije trgovine. O tome zašto poljoprivrednici u razvijenim zemljama, članicama EU, prosvjeduju, i što je koncept »prehrambene suverenosti« koji bi trebao zamijeniti »neoliberalni prehrambeni režim« razgovarali smo s dr. sc. Mirjanom Dokmanović znanstvenom suradnicom Instituta društvenih nauka u Beogradu u mirovini, koja je o ovoj temi objavila nekoliko radova u znanstvenim časopisima a priprema i knjigu na tu temu.

► **Prošlu godinu obilježili su, među ostalim, i prosvjedi farmera u zapadnoj Europi. Koncem godine**

veliki protest farmera je bio u Velikoj Britaniji pa i u Londonu. Također su bili i u Grčkoj. Zašto su prosvjedovali farmeri u ovim bogatim i razvijenim zemljama? I različitim zemljama kao što je Velika Britanija koja nije u EU i Grčka koja je članica EU.

Masovni prosvjedi su bili u Francuskoj i Belgiji. Zahtjevi poljoprivrednika upućeni vladama svuda su bili isti: prestati s provođenjem agrarne politike koja ugrožava ne samo njihov opstanak, već i životni okoliš i pristup potrošača sigurnoj hrani. U Londonu su farmeri prosvjedovali s parolom »Bez političara možemo, bez seljaka ne možemo«. Veliki prosinački prosvjedi poljoprivrednika u Strasbourghu i Bruxellesu, ispred institucija EU, posebno su se odnosili na zaustavljanje sklapanja sporazuma Europske komisije o slobodnoj trgovini s Mercosurum, trgovinsko-političkim blokom koji uključuje Argentinu, Brazil, Paragvaj i Urugvaj. O masovnosti nezadovoljstva europskih poljoprivrednika ukazuje i činjenica da su, prije prosvjeda u srcu europskih institucija, organizirali »Turneju toksične trgovine« koja je putovala Europskom unijom ukazujući na štetnost liberalizacije trgovine s porukom

»NE toksičnom trgovinskom korporativnom sporazumu, DA prehrambenoj suverenosti«. Prema njihovom mišljenju, ovaj sporazum, pregovaran iza zatvorenih vrata, daje prioritet interesima krupnog agrobiznisa nad egzistencijom poljoprivrednika i radnika u poljoprivredi. Ukiđanjem carina na preko 90% proizvoda budući trgovinski sporazum će ojačati neloyalnu konkurenciju i potaknuti uvoz hrane bez odgovarajuće kontrole zadovoljavanja sanitarnih i ekoloških standarda. U praksi to znači, primjera radi, da će Grčku preplaviti limun iz Argentine, dok će Argentinci jesti grčki limun; opstanak lokalnih proizvođača limuna u obje zemlje bit će ugrožen, potrošači će jesti kemikalijama »obogaćen« limun, jer će se morati kemijski tretirati kako bi »podnio« prijevoz preko Atlantika, a profitirat će samo veletrgovci i posrednici. Osim toga, zemlje Mercosura imaju niže troškove proizvodnje, prvenstveno zbog niske cijene radne snage u agraru, s kojima se proizvođači u EU ne mogu natjecati.

► **Kako su reagirali u Europskoj uniji na prosvjede?**

Usprkos široko rasprostranjenom protivljenju poljoprivrednika, većina država članica EU je prije neki dan, 9. siječnja, dala zeleno svjetlo da se potpiše ovaj trgovinski sporazum. U Francuskoj su istog dana buknuili masovni prosvjedi, a najavljeni su i širom EU. No prosvjeduju farmeri i s druge strane Atlantika, u zemljama Mercosura, jer izvozno orijentirana agrarna politika remeti lokalnu proizvodnju i uzrokuje nestašicu hrane, porast cijena i rast siromaštva. Ovi prosvjedi nisu od jučer. Već više od tri desetljeća agrarnu politiku u većini država svijeta karakterizira orijentacija ka korporativnom prehrambenom režimu u kojem su moćne korporacije preuzele monopol nad proizvodnjom i tržištem. To je omogućeno nepravničnom agrarnom reformom provedenom u cilju koncentriranja korporativne moći. Ovakav prehrambeni režim karakterizira industrijska proizvodnja, prekomjerna upotreba pesticida i kemikalija, trovanje zemljišta i vodotokova, poticanje monokultura i GMO, patentiranje biljnih sorti, spekulacije s cijenama namirnica i poticanje masovne potrošnje industrijski prerađene hrane koja dokazano ugrožava zdravlje potrošača. Ovakva tendencija prisutna je i u EU. U razdoblju od 2003. do 2013. godine nestala je trećina seljačkih gospodarstava i 4,8 milijuna radnih mjesta u poljoprivredi, dok se obradivo zemljište koncentrira u rukama velikoposjednika i korporacija. Dok oni čine svega 2,7% od ukupnog broja poljoprivrednih proizvođača, kontroliraju preko 50% ukupne obradive zemlje i dobijaju preko 30% od ukupne sume subvencija.

► **Zbog čega su još zabrinuti poljoprivrednici?**

Osim toga, mala i srednja gospodarstva su zabrinuta i zbog najavljene deregulacije biljnih GMO dobivenih novim genomskim tehnikama, kao i zbog patentiranja sjemena. Ovakva politika pogoduje samo transnacionalnim korporacijama koje su se prije dvadesetak godina dosjetile patentirati sjeme kukuruza, soje, uljane repice, pamuka i dr. Ovim su ratari primorani kupovati takvo sjeme, pod prijetnjom tužbi zbog kršenja patentnog prava,

i to svake godine nanovo. Naime, u mnoga ta sjemena ugrađena je »terminator« tehnologija koja uništava njihovu klijavost. Danas se proizvodnja sjemena u svijetu koncentrirala u ruke nekolicine mega korporacija (*Bayer, Corteva, Syngenta, BASF i Limograin*). Zanimljivo je da ovaj farmaceutsko-kemijsko-sjemenski svjetski oligopol uključuje i farmaceutske korporacije, kao što je to svjetski poznat proizvođač aspirina, koji je 2018. godine preuzeo *Monsanto*, korporaciju zloglasnu zbog proizvodnje GM sjemena i herbicida koji kontaminira zemljište, vodotokove i ugrožava zdravlje ljudi. Kontrola sjemena nije samo ekonomsko, već i političko pitanje. Megakorporacije danas kontroliraju države, odlučuju što će ratari sijati, što će supermarketi prodavati, što će ljudi jesti i koje će sljedeće generacije preživjeti.

► **Zanimljivo je da se ovi prosvjedi događaju u dekadi obiteljskih gospodarstava koju je proglasio UN. Ima li to veze s time?**

Proglašavanjem ove Dekade UN su uvažile potrebu da se zaustave ovakve štetne globalne tendencije. Specijalni izvjestitelj UN o pravu na hranu više je puta u svojim izvještajima naglašavao da korporativni prehrambeni režim ugrožava pravo ljudi na pristup zdravoj i kvalitetnoj hrani u odgovarajućim količinama, te da je prehrambena suverenost uvjet za punu realizaciju prava na hranu. Studije ukazuju da glad i pothranjenost nisu posljedica nedostatka hrane, već nepravilne raspodjele i onemogućavanja lokalnih zajednica da odlučuju o svom prehrambenom režimu i agrarnoj politici. Zalihe hrane u svijetu su dovoljne da je osiguraju svima, no ogromna količina se baca, po procjeni FAO oko 13%, a u razvijenim zemljama čak 30%, zbog spekulacija distributera radi maksimalizacije svog profita. Na zahtjev globalnog pokreta poljoprivrednika, potrošača i zaštitnika životnog okoliša Generalna skupština UN-a je 2018. godine usvojila Deklaraciju o pravima seljaka i drugih ljudi koji rade u ruralnim područjima i time pozvala članice UN-a da aktivno sudjeluju u realizaciji prehrambene suverenosti.

► **Što je prehrambena suverenost?**

Najkraće rečeno, to je pravo poljoprivrednika i radnika u ruralnim područjima da odlučuju o svom prehrambenom i agrarnom sustavu. Ono uključuje i niz drugih prava, kao što su pravo na sjeme i na tradicionalno agrarno znanje i praksu, pravo na biodiverzitet i zdrav životni okoliš, kao i slobodu utvrđivanja cijena i tržišta za poljoprivrednu proizvodnju. Prehrambena suverenost se smatra alternativnim modelom ekonomskog i ruralnog razvoja zasnovanim na progresivnoj realizaciji prava na hranu i na zdravlje. Koncept uključuje demokratsku kontrolu i neposredni utjecaj poljoprivrednika, uključujući sitne proizvođače, na formuliranje poljoprivrednih i ruralnih politika na svim razinama.

► **Kada i kako je nastao ovaj koncept?**

Prehrambena suverenost je kao ideja potekla od globalne koalicije poljoprivrednika *La Via Campesina* kao odgovor na korporativni prehrambeni režim. Prvi put je promovirana na Svjetskom samitu o hrani 1996. godine,

a desetak godina kasnije je koncept i detaljno razrađen i prihvaćen na Međunarodnom forumu o prehranbenoj suverenosti održanom u Maliju. La Via Campesina, koalicija koju čine 182 organizacije iz 81 države s preko 200 milijuna članova, ističe da neoliberalizam, imperijalizam i neokolonijalizam ugrožavaju živote, zdravlje, prirodne resurse i ekosustave, jer u prvi plan stavljaju profit po svaku cijenu. Zagovornici ovog koncepta ističu da lokalne zajednice imaju pravo definirati i odlučivati koju će hranu proizvoditi, na koji način i kako će je distribuirati. Oni se zalažu i za reorganizaciju trgovine hranom, polazeći od stava da hrana prvenstveno služi za ishranu ljudi, a tek sekundarno je predmet trgovine, te se ne smije koristiti ni kao oružje radi podrivanja socijalnog mira.

► **Koja je razlika između koncepta prehranbene suverenosti i prehranbene sigurnosti?**

Na prvi pogled nema razlike, no samo na prvi. U suštini, ova dva koncepta se umnogome razlikuju. Prehranbena sigurnost se forsira od strane FAO, Organizacije UN-a za hranu i poljoprivredu, unazad pedesetak godina kao rješenje za problem gladi i poticanje poljoprivrednog razvoja, no zapravo je stvorila uvjete za koncentraciju ekonomske moći u lancu agrarne proizvodnje i u međunarodnoj trgovini poljoprivrednim proizvodima. Zagovornici koncepta prehranbene sigurnosti polaze od stava da je rješenje za glad i pothranjenost u svijetu povećanje efikasnosti poljoprivredne proizvodnje. Otuda zalaganje za razvoj industrijske proizvodnje i prerade hrane, korištenje tehnologija koje uključuju pesticide, herbicide i slične kemikalije uz minimalnu državnu regulativu i toleriranje monopolskog položaja velikih proizvođača i distributera hrane. Za razliku od ovog koncepta, ideja o prehranbenoj suverenosti polazi od stava da je hrana prvenstveno ljudsko pravo, te da je glad posljedica nepravilne raspodjele hrane i moći, odnosno monopolskog položaja i utjecaja transnacionalnih korporacija. U prilog ovome je zaključak Odbora UN-a za svjetsku prehranbenu sigurnost donijet u listopadu prošle godine da je industrijski prehranbeni sustav glavni uzrok višestrukoj krizi hrane u svijetu.

► **Što podrazumijeva primjenu ovog koncepta? Što bi jedna zemlja trebala uraditi da ga primijeni?**

Smjernice su već dane u Deklaraciji o pravima seljaka i drugih ljudi koji rade u ruralnim područjima. Prehranbena suverenost podrazumijeva da država ima punu kontrolu nad svojim resursima, uključujući zemljište i vodotokove, te potpunu samostalnost u formuliranju i provođenju poljoprivredne, ruralne i razvojne politike koja bi se trebala voditi u interesu građana, lokalnih proizvođača i države. Polazište za ove politike treba činiti ostvarivanje prava ljudi na pristup zdravoj, sigurnoj i kvalitetnoj hrani u dovoljnim količinama, kao i zadovoljavanje interesa lokalnih proizvođača i prerađivača hrane. Poljoprivrednici i lokalne zajednice trebaju imati puno pravo na upravljanje i korištenje zemljištem, sjemenom, stokom, vodotokovima i drugim resursima, kao i na odlučivanje o relevantnim javnim politikama na svim razinama. Ovo podrazumijeva neutraliziranje djelovanja korporacija i stranih kompanija,

kao i onemogućavanje strancima da imaju u vlasništvu, pod kontrolom ili koncesijom zemljište i druge prirodne resurse.

► **Čime bi se zamijenio postojeći prehranbeni režim?**

Primjena agroekologije, ekološke znanosti u agrosustavima, mogla bi uspješno zamijeniti neoliberalni prehranbeni režim kroz preorijentaciju agrarnih sustava u visokoproduktivne sustave, a putem imitiranja i održavanja prirodnih procesa u agraru uz zaštitu okoliša. Značajno je i stimulirati domaću proizvodnju hrane raznim poticajnim mjerama, uključujući podršku zadrugarstvu, organskoj proizvodnji, obiteljskim, malim i srednjim gospodarstvima. Razvoj poljoprivredne proizvodnje podrazumijeva unaprjeđenje ruralnih područja, uključujući infrastrukturu, zdravstvene i obrazovne ustanove i sve drugo što bi učinilo ove sredine privlačnim za život, napose mladima. Bitno je također podržavati domaću prehranbenu industriju i domaće brendove, uz stimuliranje proizvodnje zdravih, sigurnih i kvalitetnih namirnica. Uz pojačanu kontrolu kvalitete i sigurnosti hrane i poluproizvoda, regulativa države treba obuhvatiti i fiskalnu, poreznu i uvozno-izvoznu trgovinsku politiku. Racionalno poslovanje podrazumijeva izvoziti namirnice, poluproizvode i stoku koje imamo u količinama većim za zadovoljavanje naših potreba, a uvoziti ono što nemamo i što nam je potrebno. Koji je razlog uvoziti, primjera radi, orahe, jabuke i grah koje proizvodimo u dovoljnim količinama, osim interesa uvoznika? Reforma treba obuhvatiti i trgovinu putem stvaranja »kratkih lanaca« između proizvođača i potrošača, te stimuliranje domaćih trgovinskih lanaca, umjesto stranih koji u svim zemljama u koje su se uvukli »uzimaju kajmak«. Prehranbena suverenost mogla bi se ugraditi i u Ustav, te donijeti poseban zakon o ovome, kao što su to neke države već uradile, no bilo bi dovoljno da se država, tj. oni koji njome upravljaju, rukovode zdravim razumom i interesima svojih građana.

► **Do sada su četiri zemlje ovaj koncept uključile u ustavom propisane obaveze države: Ekvador, Bolivija, Egipat i Nepal, a druge su ga uključile u zakonski okvir. Uglavnom su to latinoameričke i siromašnije zemlje. Što se promijenilo u ovim zemljama zahvaljujući tome?**

Radi se o izuzetno siromašnim zemljama čiji su stanovnici, uključujući poljoprivrednike, bili izuzetno teško pogođeni privatizacijom, neoliberalizmom, djelovanjem transnacionalnih korporacija i monopolizacijom voda i prirodnih resursa. Samo zahvaljujući višedesetljetnim naporima njihovih građana, a putem globalne i regionalnih mreža La Via Campesina, uspjelo se u zalaganjima da se koncept prehranbene suverenosti podigne na nivo ustava. Međutim, prehranbena suverenost je tek jedan od činitelja nacionalne suverenosti. Teško je ostvarivati taj koncept koji zadire u samu srž globalne neoliberalne aždaje ukoliko nedostaju drugi segmenti nacionalne suverenosti, kao što su politička, ekonomska i energetska suverenost, te ukoliko nedostaju alati za demokratsku

kontrolu institucija. Ove države i danas potresaju razne političke turbulencije, mnoge od njih uzrokovane vanjskim utjecajima, koje remete funkcioniranje, odnosno reformiranje njihovih privreda i politika u pravcu koji žele građani. Konačno, riječ građana ne slušaju ni institucije EU, kao što vidimo u aktualnim događanjima na europskom tlu.

► **Što bi se u svijetu trebalo promijeniti da bi ovaj koncept bio primjenljiv? Kako se može primijeniti u uvjetima tržišne ekonomije? Treba li se, a da bi se ovaj koncept mogao primijeniti, čitav politički i ekonomski globalni poredak izmijeniti? Mogu li ga uspješno primijeniti pojedinačne zemlje neovisno od drugih zemalja i međunarodnog poretka?**

Primjena prehrambene suverenosti ne isključuje tržišnu ekonomiju. Naprotiv. Njena primjena isključuje monopole i eliminira njihov monopolski položaj na tržištu, kako bi omogućila ravnopravnu tržišnu utakmicu svim poljoprivrednim proizvođačima, od sitnih do velikih. Neka oni sami utvrđuju cijenu svojih proizvoda polazeći od stvarne cijene koštanja koja će uključiti pravično vrjednovanje njihovog rada, a potrošači će odlučiti što će od ponude u samoposluzi ili na tržnici kupiti. Danas su sitni i srednji proizvođači hrane potplaćeni, dok su monopolisti stekli moć kontrole cijene namirnica. Umjesto iskorjenjivanja gladi nastala je situacija da hrana, iako je ima dovoljno, nije pristupačna svima. U zemljama u razvoju cijene hrane su skoro dvostruko više nego u razvijenim zemljama. Tome su pogodovali i razni međunarodni instrumenti usvojeni u okviru Svjetske trgovinske organizacije, kao što je Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva, koji je omogućio patentiranje sjemena i biljnih sorti, kao i forsiranje liberalizacije trgovine koja je, zapravo, neoliberalna alatka kako bi moćne učinila još moćnijima, a siromašne još siromašnijima. Ne mora se, ipak, čitav globalni poredak izmijeniti kako bi se prestalo s praksom zabrane korištenja tradicionalnog sjemena i ucjenjivanja ratara da kupuju patentirano sjeme s ugrađenim »terminatorom«, kao i s praksom prekomjerne upotrebe pesticida, herbicida i raznih kemijskih preparata koji ugrožavaju zdravlje ljudi. Ne mora se globalni poredak promijeniti kako bi se prestalo sa zagađivanjem zemljišta i vodotokova, i prestalo sa sječom šuma zarad novih obradivih površina. Dovoljno je uključiti zdrav razum i vidjeti kuda ovo sve vodi. No, s obzirom na to da je moć transnacionalnih korporacija toliko narasla, ne obaziru se na štetu koju čine, te da kontroliraju nacionalne ekonomske i agrikulturne politike, njihova kontrola je

nužna. Potrebna je i revizija instrumenata Svjetske trgovinske organizacije.

► **Što sa srednjim i velikim domaćim poljoprivrednim proizvođačima u ovakvom konceptu? Recimo u Vojvodini poljoprivrednici obrađuju velike površine zemlje dok u nekim drugim dijelovima Srbije obrađuju male parcele. Je li ovaj koncept usmjeren i protiv velikih poljoprivrednih proizvođača?**

Koncept je zapravo usmjeren protiv djelovanja monopolista, multinacionalnih korporacija, s kojima se ni veliki poljoprivredni proizvođači ne mogu natjecati. I velikim i srednjim i malim domaćim poljoprivrednim proizvođačima treba omogućiti da imaju kontrolu nad svojom proizvodnjom i odlučuju što će i kako proizvoditi u skladu s potrebama lokalne zajednice.

► **Kako se navodi, osnovni cilj ovog koncepta je zdrava ishrana ljudi a ne profit. Ali i poljoprivredni proizvođači moraju imati neki profit, zaradu kako bi opstali i proizvodili. Kako pomiriti te dvije stvari?**

Upravo zbog toga što se hrana pretežno proizvodi radi profita (poljoprivrednih, prerađivačkih i trgovinskih korporacija), zarade su lišeni lokalni poljoprivrednici, mala i srednja gospodarstva. Ukoliko i imaju zaradu, ona je mala, a mnogima ne omogućuje opstanak. Sve je prilagođeno najmoćnijima i monopolistima koji su se našli u položaju da diktiraju cijene ne samo hrane već i nadnice radnika u poljoprivredi koje su po pravilu minimalne. Ovakva politika dovela je do osiromašenja i smanjivanja broja lokalnih proizvođača hrane, a egzistencija mnogih širom svijeta je ugrožena, pa i u EU i kod nas. Stoga prehrambena suverenost forsira eliminiranje monopola i liberalizacije trgovine, jer onemogućavaju pravičnu distribuciju prihoda od proizvedene hrane. Prehrambena suverenost se zalaže za zadovoljavanje interesa lokalnih proizvođača hrane, a što uključuje i odgovarajuću zaradu.

Andreja Kulunčić, vizualna umjetnica

»Činiti svijet boljim mjestom«

»Umjetnost sama po sebi ne može ‘popraviti’ sustave, ali može otvoriti pukotine u dominantnim narativima, ukazati na nevidljivo, osporiti normalizirano i uključiti one čiji se glas inače ne čuje«, kaže naša sugovornica

Andreja Kulunčić poznata je hrvatska vizualna umjetnica koja djeluje u polju društveno angažirane prakse. Rođena je 1968. u Subotici gdje je završila osnovnu i srednju školu. Diplomirala je 1992. kiparstvo na Fakultetu primijenjenih umjetnosti i dizajna u Beogradu. Od 1992. do 1994. nastavlja studij na Akademiji likovnih umjetnosti u Budimpešti na kiparskom odsjeku. Članica je HDLU-a od 1996. godine. Od 2009. predaje na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, odsjek Novi mediji. Suosnivačica je udruge Multidisciplinarni autorski projekti i akcije (MAPA) za umjetnost, znanost i tehnologiju osnovane 2001. u Zagrebu.

U svojim radovima Kulunčić detektira društvene nepravde i istražuje načine kako im se možemo suprotstaviti. Indonežanski radnici u Hrvatskoj, maloljetne trudnice u Engleskoj, bosanski radnici u Sloveniji, migranti u Austriji, radnici bez papira u Švicarskoj, otpuštene radnice najvećeg trgovačkog lanca u Hrvatskoj, osobe nenormativnih identiteta, žene, sindikalni borci i borkinje, političke zatvorenice – samo su neke od nevidljivih i ranjivih skupina kojima je u svojim radovima dala glas.

Ostvarila je zapaženu izlagačku karijeru. Izlagala je na brojnim međunarodnim te izložbama u Hrvatskoj, među kojima se ističu kasselska documenta 11, frankfurtsko izdanje Manifeste 4, 8. Istanbulski Biennale, 10. Trijenale Indije u New Delhiju, njujorški PS1 MoMA, pariški Palais de Tokyo. Među ostalim, samostalno je izlagala u muzejima suvremene umjetnosti u Zagrebu i Rijeci, ali i u Sidneyu, New Yorku, Mexico Cityju i Napulju.

Dobitnica je nekoliko nagrada, među njima su najistaknutije nagrada 10. trijenale Indije u New Delhiju, te druga nagrada na 12. izložbi HT nagrade suvremene umjetnosti u MSU Zagreb.

Društveno angažirana umjetnost

Prva samostalna izložba 1994. u Amanu i putovanja po ekonomski manje razvijenih dijelovima svijeta, trajno su je opredijelili za društveno angažiranu umjetnost.

»Svoju prvu samostalnu izložbu postavila sam 1994. godine u Amanu, u fondaciji *Darat Al Funun*. Još sam bila studentica kiparstva na Akademiji likovnih umjetnosti u Budimpešti. Radilo se o Azraqu, oazi udaljenoj stotinjak kilometara od Ammana, iz koje se u to vrijeme crpila voda za potrebe gradova, čime su se sustavno uništavala prirodna staništa. U prostoru sam postavila veliku instalaciju

FOTO: Ivo Martinović

od osušenih i u požarima izgorjelih palmi, pijeska i drugih pronađenih materijala. Namjera mi je bila da posjetitelji/ce osvijeste što takvi zahvati znače za biljke, životinje, ali i za same ljude, dok se oaza postupno pretvara u pustinju. Bila mi je to prva izložba uopće. Imala sam 25 godina i nisam znala što očekivati. U Jordanu sam provela šest mjeseci i to je razdoblje za mene bilo izrazito formativno, ponajprije u smislu razumijevanja drugačije kulture, načina života, vjere i društvenih odnosa. Ljudi su prema meni bili iznimno velikodušni, strpljivi i otvoreni, bez predrasuda. Možda je to bilo i neko drugo vrijeme, u kojem je postojalo više povjerenja prema onima koji su drugačiji. Izložba je naišla na snažan odjek – ljudi su dolazili više puta, zadržavali se u instalaciji, neki su i plakali. Kraljičina Fondacija *Noor Al Hussein* ponudila mi je da ostanem godinu dana i nastavim raditi u Azraqu, što mi je bila ve-

lika čast, ali sam se morala vratiti studiju u Budimpeštu«, prisjeća se Kulunčić.

Nakon završetka studija sljedeće je godine sa suprugom **Ivom Martinovićem** provela godinu dana putujući po Južnoj Americi – Ekvadoru, južnoj Kolumbiji, Peru, Čileu i Argentini. Naučili su španjolski, puno se družili s lokalnim stanovništvom i susreli s potpuno drugačijom stvarnošću.

»Siromaštvo, nasilje i nesigurnost, s kojima smo se svakodnevno suočavali, ostavili su dubok trag u meni. Prvi put sam se neposredno susrela s nepravdom, marginalizacijom i dehumanizacijom kao posljedicama kolonijalne povijesti. Kasnija putovanja po Indiji, Južnoj Africi, Meksiku i drugim zemljama globalnog juga bili su svojevrsni odjeci tog prvog iskustva Južne Amerike. Te su teme – nejednakost, isključenost, nevidljivost i odnos moći – ostale do danas u središtu mog interesa. Umjetnost vidim kao polje društvene moći. Raspoložbe resursima, vidljivom infrastrukturom i simboličkim kapitalom, ali istovremeno nosi i odgovornost povezanu s kolonijalnim naslijeđem. Upravo zato je *koristim*, kroz društveno angažirane umjetničke prakse, kao prostor u kojem je moguće otvoriti pitanja, uspostaviti drugačije odnose i pokušati, koliko god fragmentarno i fragilno, *činiti svijet boljim mjestom za sve nas*«, navodi Kulunčić.

Držanje loptice u zraku

Društveno angažirana umjetnost za nju je prije svega proces koji nerijetko traje godinama. Ovisno o temi i kontekstu, radi s postojećim zajednicama ili stvara privremene zajednice ljudi koji se žele uključiti u promišljanje određenog problema. Pri tome, metodologiju prilagođava temi:

»Primjerice, u projektu 'Vi ste partiju izdale onda kada je trebalo da joj pomognete' radila sam s nasljednicama političkih zatvorenica Golog otoka i Svetog Grgura, jer same zatvorenice više nisu žive. Cilj projekta bio je otvoriti nove oblike suočavanja s prostorom dehumanizacije kroz istraživanje i uspostavljanje ženske memorije na traumatičnu prošlost. Drugačiji je primjer *Destigmatizacija*, ciklus od tri međusobno različita umjetnička projekta realizirana u Psihijatrijskoj bolnici Vrapče, u kojima sam se bavila problemom diskriminacije i društvenih predrasuda prema osobama s duševnim bolestima i poremećajima. U tim sam projektima surađivala s tri različite skupine pacijenata/ica. Osim ranjivih skupina, u projekte su uvijek uključeni i stručnjaci i stručnjakinje iz drugih područja, zbog čega govorimo i o multidisciplinarnom pristupu. Proces smatram ključnim, ali ishod mi je također važan, jer dugujem odgovornost i onima s kojima radim i onima koje uključujem profesionalno. Za sudionike, umjetnost sama po sebi najčešće nije presudna – presudno je osnaživanje kroz proces i mogućnost da se njihov glas učini vidljivim u društvu u kojem im je, često strukturalno, glas oduziman. Primjerice, u projektu 'Bosanci van!' koji sam realizirala s trojicom građevinskih radnika u Ljubljani, važno je bilo da radnici javno govore o svojim lošim

uvjetima života i rada koje su tadašnje zakonske regulative proizvodile. Reakcija gradske vlasti, koja je projekt cenzurirala uklonivši citylight plakate iz gradske jezgre, jasno je pokazala da smo uspjeli otvoriti tada neuralgična i politički neugodna pitanja«.

Po njezinim riječima, umjetnost sama po sebi ne može »popraviti« sustave, ali može otvoriti pukotine u dominantnim narativima, ukazati na nevidljivo, osporiti normalizirano i uključiti one čiji se glas inače ne čuje. Te su promjene često spore i fragmentarne, ali su stvarne.

»Skupa s novinarima, aktivistima, piscima, filmašima, znanstvenicima i drugima koji kroz svoje profesije i medije kontinuirano otvaraju neugodna pitanja i problematične teme, vjerujem da se može puno učiniti. Vidim to kao stalno 'držanje loptice u zraku', ako prestanemo, ako pomalo svi odustanemo, društvo postaje još zatvorenije i mračnije. U tom smislu, nadu mi daju upravo te uporne borbe – svaki glas, svaki čin otpora, svaki pokušaj da se društvo učini pravednijim.«

Retrospektiva u MSU

U Muzeju suvremene umjetnosti u Zagrebu prošle godine priređena joj je zapažena retrospektivna izložba *Činiti svijet boljim mjestom*. Bila je to, kako ističe, jedinstvena prilika da se sagleda kontinuitet i raznolikost njezine prakse, od ranih intervencija u javnom prostoru kao što je projekt koji se borio za očuvanje radnih mjesta radnicama NAMA-e, do projekta iz prošle godine »Mikrosituacije zajedništva: stvaranje iskustva bivanja skupa« koji je razvila s filipinskim i indonezijskim migrantskim radnicima i radnicama.

»Osmislili smo unutar izložbe prostor koji vizualno predstavlja njihove kulture i zajednice i ujedno omogućava dijeljenje iskustva kroz učenje, razgovore, koncerte, debate, radionice, druženja tijekom cijelog trajanja izložbe. Željeli smo fokus s migracija, kao ekonomskog pitanja, pomaknuti prema kulturi, hibridnim identitetima i građenju zajedničke budućnosti. Posebno mi je važno što izložba nije ostala arhivska, nego se transformirala u živo polje suradnje, dijaloga i otvorenih pitanja, od feminističkih tema, preko trauma i migracija, do samorganizacije i samoedukacije. Održali smo preko 70 diskurzivnih događanja tijekom pet mjeseci trajanja izložbe, što smatram velikim uspjehom. Time se pokazalo da je društvena angažiranost prije svega način rada i odnosa prema svijetu. Izdvojila bih i projekt 'Muzejski vrt/jestivi muzej', koji je okupio lokalnu zajednicu u osmišljavanju i održavanju vrta na platou Muzeja. Vrt je ostao i nakon zatvaranja izložbe, kao trajna praksa zajedničkog vrtlarenja i kolektivnog djelovanja, što mi je jedan od važnijih ishoda izložbe«, kaže umjetnica.

Planovi i produkcijska realnost

Kulunčić trenutno piše znanstveni doktorat o društveno angažiranoj umjetnosti, a u planu su joj i izložbe već realiziranih radova. Prva sljedeća je skupna izložba u

Seoulu, tako da će s novim produkcijama zasad malo pričekati. Razgovarali smo i o tome postoji li tema ili društveno pitanje koje je osobno pogađa, a koje nije umjetnički obradila.

»Postoje teme koje me snažno zaokupljaju. Jedna je pitanje skrbi – kako se brinuti za ljude koje ne poznajemo, a žive blizu nas, i obratno. To mi se pitanje osobito otvorilo tijekom pandemije i nakon potresa, kada se pokazalo koliko su važne mreže uzajamne brige i solidarnosti u urbanim sredinama. Druga tema je vidljivo osiromašenje starijih osoba. Hrvatska je pri dnu ljestvice Europske unije kada je riječ o odnosu plaća i mirovina, i nažalost nije rijetkost vidjeti starije ljude koji, nakon cijelog radnog vijeka, skupljaju plastične boce kako bi preživjeli. Smatram to ozbiljnim društvenim neuspjehom – posljedicom neodgovorne politike prema radu i umirovljenju, ali i šireg društvenog odnosa prema starijima.«

U kontekstu društveno angažirane umjetnosti važno je, kaže Kulunčić, naglasiti i produkcijsku realnost: realizaciji projekta često prethodi dug i zahtjevan proces, nerijetko i godina dana rada na osiguravanju sredstava, razvijanju suradnji i organizaciji logistike.

»Ne radi se samo o ideji, nego o kompleksnoj produkciji. Većinu svojih projekata realizirala sam kroz udruhu MAPA, koju sam 2001. osnovala s grupom suradnika iz različitih profesija, što je nužno, ali i vrlo zahtjevno. Projekti realizirani izvan Hrvatske – primjerice u Meksiku, na Filipinima, Australiji, SAD-u i u nizu europskih zemalja – najčešće su nastajali na poziv, unutar već postojećih institucionalnih okvira, što je u tom smislu lakši način rada. U takvim okolnostima odgovorna sam prvenstveno za umjetnički dio projekta, dok samostalna produkcija nosi sa sobom velik dio rada i odgovornosti koji nisu u domeni umjetnosti«, kaže ona.

Veze sa Suboticom

Iskustva ranog suživota i višeslojnosti u rodnoj Subotici ostala su joj, kaže, trajna referentna točka:

»Odrasla sam u sredini velikog bogatstva višeglasja i suživota, za mene tada prostora slobode, razumijevanja i bliskosti s ljudima s kojima sam ga dijelila. Taj osjećaj pripadanja, otvorenosti i prihvaćanja bio je za mene formativan. Moja bilingvalnost od najranije dobi uvelike je pridonijela tom iskustvu. Govorim to jer sam odrasla na Paliću, i u mojoj generaciji je samo jedan razred bio na srpskohrvatskom, dok su četiri paralelna razreda bila na mađarskom jeziku, pa je poznavanje oba jezika zasigurno doprinosilo osjećaju pripadanja u različitim kontekstima. Osim toga, život na svega nekoliko kilometara od

mađarske granice omogućavao je prirodnu povezanost s različitim gradovima i kulturno-povijesnim sredinama – Zagrebom, Novim Sadom, Segedinom i Budimpeštom – i osjećaju razumijevanja i sudjelovanja u svakome od njih. To je uvelike doprinijelo mom odrastanju i razumijevanju kompleksnosti i slojevitosti društva. Tako da, iako sam Suboticu napustila krajem 1980-ih, veze s gradom nikada nisu u potpunosti prekinute. Promatram ga s bliskošću i sviješću o promjenama koje su se dogodile, ali iskustva ranog suživota i višeslojnosti koja sam ondje stekla ostala su mi trajna referentna točka.«

S obzirom na karakter njezina umjetničkog rada, upitali smo je i bi li se bavila Hrvatima u Srbiji, kao, u određenom smislu, ranjivom manjinskom skupinom.

»Odrasla sam u hrvatsko-mađarskoj obitelji u Subotici, u kontekstu u kojem je taj kulturni i jezički milje

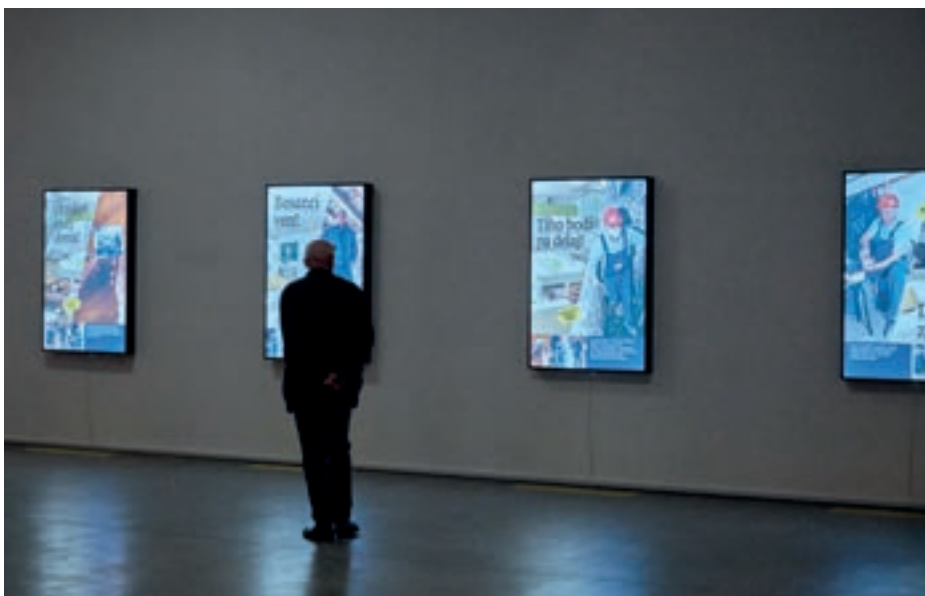

FOTO: MSU Zagreb Vanja Babić

bio dominantan u svakodnevnom životu. Stoga je moje iskustvo Subotice bilo iskustvo većinskog, sigurnog kulturnog okruženja. Otišla sam na studij sredinom 1980-ih i više se nisam vratila živjeti u Vojvodinu. U međuvremenu su rat i nacionalističke politike koje su uslijedile, radikalno promijenile položaj hrvatske zajednice. Suprug mi je predsjednik Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, pa sam kroz to dodatno upoznata s aktualnom situacijom. Postalo je na žalost jasno kako je moje iskustvo odrastanja, povijesno i politički, bila krhka konstrukcija. Tako da upravo zbog osobne uključenosti smatram da temi položaja Hrvata u Srbiji treba pristupiti iznimno pažljivo. Isključivo se može raditi u bliskoj suradnji s ljudima koji danas žive tu stvarnost i koji sami žele artikulirati svoje iskustvo. Također, svjesna sam da u aktualnoj političkoj situaciji takav rad nosi rizike za same sudionike, što je odgovornost koja se ne može olako preuzeti. Ako bi se takav projekt ikada dogodio, morao bi nastati iz stvarne potrebe zajednice, a ne iz mog biografskog ili umjetničkog interesa.«

D. B. P.

Sustav i u njemu strpljenje

»Pitaju me drugari, familija 'kad ćeš da se vratiš'. Znaš kad ću da se vratim – kad na vrbi rodi aloe vera, brate«.

Ovo je citat jednog četrdesettrogodišnjeg čovjeka koji je prije godinu dana iz Srbije otišao u Sloveniju i tamo se, i to kao konobar, kako sâm priznaje, pomladio. Toliko se pomladio da nije odolio da to ovih dana na društvenim mrežama podijeli s ostatkom svijeta.

A, koji je to tajni eliksir u Sloveniji – sigurno ćete se zapitati dok provjeravate koliko Vam je bora na čelu – koji pomlađuje? Odgovor je jednostavan – sustav. Dok iz svoje sobe u jednom slovenskom seocetu pokazuje idilične zimske slike okoliša, gledatelj u jednom trenutku može vidjeti besprijekorno očišćene ceste, ulice, pločnike i stazice koje ih povezuju. K'o s nekadašnje božićne razglednice.

»Jednostavno, nema potrebe da nijedan slovenački političar snima sebe na televiziji deset sati dnevno i da objašnjava i ubjeđuje narod kako je bolji standard od Nemačke, od Njujorka, od Berlina i bolje očišćen sneg od svih njih; da treba toliko da ih ubjeđuje da veruje njemu a ne sopstvenim očima i svom zdravom razumu zato što ovde zapravo odrade taj posao«, dijeli svoje iskustvo 43-godišnji mladač.

Ako bismo, kao pravi (lokal)patrioti, željeli stati u obranu zavičaja, prvo bismo, naravno, morali pronaći i valjane argumente za to. Jedan od njih svakako je taj da je i kod nas pao snijeg, i to kao pravi pravcati dar jer već nekoliko generacija djece, osim na televizoru i mobitelima, ni ne znaju zapravo kako on u prirodi izgleda. I zbog toga je i dobro što su nadležne službe intervenirale minimalno kako ne bi narušile idiličnu sliku koja je pala s neba i na taj način pokvarila neočekivano zadovoljstvo djeci. Jeste li odškrinuli zavjese i vidjeli kroz prozor koliko je dječice na ulici; koliko se njih valja po snijegu, grudva ili koliko njih pak na sanjkama vuku orn i vitalni djedovi? Pa kako narušiti toliku sreću zarad profanog uobičajenog prolaza cestom? To, kako smo vidjeli kod pomlađenog sudržavljanina nam, mogu samo smrtno ozbiljni Slovenci koji prirodni niti poštuju niti znaju uživati u njoj.

I nisu samo nadležne službe sniježne blagdane, kako i dolikuje, provele u svojim domovima u krugu obitelji nego su to učinili i mnogi naši sugrađani: kako ne bi kvarili zadovoljstvo djeci, ostavili su pločnike ispred svojih kuća neočišćene da bi prostora za igru bilo što više. A u igri, naravno, stvori se odmah i stazica i problem odmah rije-

šen. Ako se tijekom noći nešto i zamrzne, tim bolje: stvoren je prostor i za klizanje, na radost i najmlađih i onih s umjetnim kukovima.

Ako smo ponekad i bili ljuti na lokalnu samoupravu, po svoj prilici neopravdano, za ovih desetak dana na njihovu adresu ne možemo uputiti nijednu kritiku: svojim su nečinjenjem pridonijeli očuvanju okoliša u prirodnom stanju. Krizni stožer, ako je i postojao, nije imao potrebe spozna-

je do kojih je došao na terenu podijeliti s ostatkom svijeta, a realno za to nije ni bilo potrebe: glavne prometnice u gradu bile su prohodne, a kada i nisu, vozači su sami bili svjesni toga da, ako baš onda moraju voziti, voze sporije. Biciklisti i njihove staze? Pa tko normalan vozi bicikl u ovakvim uvjetima? Još da naleti na dijete ili, nedajbože, bakicu koja se radosno grudva s njim? A pješaci? Pa tko ga tjera vani? Ako baš i mora po kruh, mlijeko ili Informer, neka zamoli mlađeg susjeda ili njegovo dijete da to obavi umjesto njega.

Kako je funkcionirala hitna pomoć, odnosno je li zbog skliskog terena bilo padova, ozljeda, lomova kostiju i kirurških intervencija? Sudeći po

izvještajima – ništa strašno. Jesu li beskućnici po onim strašnim minus trinaest-četnaest noćima utočište i toplinu pronašli u Gajevoj 50? Možda. Ali, koga to briga kad nam se djeca toliko vesele zimskim čarima!

I onda nam kao rizlu na cestu pamet sole dezertteri koji su šmugnuli u Sloveniju i – pljujući po predsjedniku, ministrima i političarima općenito – ponavljaju »sistem, pa sistem«. Pa i ovo je sistem. I to bolji ne samo od slovenskog nego i od svih ostalih razvijenih zemalja jer pokazuje da mu je stalo do najvažnijeg: budućnosti svoje zemlje. Uostalom, lijepo se to moglo vidjeti na zasjedanju državnog kriznog stožera u ponedjeljak kada je u inventaru štete zbog sniježnih padalina navedeno da je broj općina u Srbiji u kojima je proglašeno izvanredno stanje tek trinaest, oops u trenutku izgovora jedna je manje, a broj kućanstava bez struje s više desetaka tisuća smanjen na beznačajnih četrnaest tisuća i tri. Na koncu je ispravno zaključeno da, zahvaljujući mudroj politici predsjednika Aleksandra Vučića, sljedećih dana možemo očekivati zatopljenje čime će svi problemi biti otklonjeni. E, to ti je, brate dezerterski, sistem: strpljenje! Do budućih poplava.

Z. R.

Tribine o natječaju za poljoprivredu u Srijemu

Veliki interes i očekivanja

Tribine posvećene javnom natječaju za Program razvoja poljoprivrede hrvatske zajednice u Srbiji održane su 8. siječnja u Sotu, Hrtkovcima i Golubincima. Detalji vezani uz natječaj objašnjeni su lokalnim poljoprivrednicima u Srijemu, koji su pokazali veliki interes i pozdravili natječaj u kojem će prvi puta sudjelovati.

Natječaj za poljoprivrednike, za čiju je provedbu programa Vlada Republike Hrvatske osigurala 500.000 eura, predstavio je poljoprivrednicima iz Srijema upravitelj fondacije *Cro-Fond* **Lazar Cvijin**, a na tribini su sudjelovali predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić**, zamjenik veleposlanika Republike Hrvatske u Srbiji **Ivan Zeko-Pivač** i član IO HNV-a **Ninoslav Radak**. Jasna Vojnić pozvala je poljoprivrednike da budu aktivni u što većem broju prilikom apliciranja na natječaj kako bi pokazali da postoji potreba i da napredujemo kao zajednica.

»Izuzetno sam zadovoljna odzivom pripadnika naše zajednice na tribine o poljoprivredi koje smo održali u 13 mjesta. Drago mi je vidjeti da naši ljudi nisu posustali niti nakon nekoliko godina čekanja, da nisu izgubili nadu i da imaju povjerenje u ovakve inicijative. Potrebe su velike i nadam se da pribavljanje dokumentacije neće predstavljati prepreku za prijavu u što većem broju kako bi stvarne potrebe naše zajednice bile što vidljivije. Vjerujem da ćemo kao zajednica znati cijeniti ovu priliku, sačuvati ono od čega naši ljudi žive i istovremeno ojačati naše zajedništvo i osjetljivost jednih za druge. Atmosfera na tribinama bila je odlična. Postavljana su brojna pitanja koja će nam pomoći da iduće natječaje dodatno unaprijedimo. Važno je da budemo strpljivi jedni s drugima, jer je ovo, hvala Bogu, naš prvi ovakav korak, i vjerujem da ćemo ovu priliku znati cijeniti i iskoristiti na najbolji mogući način za našu zajednicu«, kazala je Vojnić.

Objašnjavajući detalje natječaja Cvijin je istaknuo da su ove tribine važne ne samo za ovaj natječaj, već i za buduće koji slijede.

»Mogu reći da su tribine bile vrlo korisne. Primili smo mnogo ulaznih podataka i iskoristili smo priliku za ispravak postojećeg natječaja. Važno je istaknuti da je ovo što radimo važno za daljnje natječaje. Uskoro očekujemo sljedeći natječaj. Podaci koje dobivamo na terenu su nam važni kako bi natječaj bio što bolji i prihvatljiviji za poljoprivrednike i da postignemo ono što smo željeli, da ljudi u što većem broju sudjeluju u natječaju i da on na kraju bude produkt razvoja hrvatske zajednice i poljoprivrede«, kazao je Cvijin.

Zamjenik veleposlanika Hrvatske u Srbiji Ivan Zeko-Pivač izrazio je zadovoljstvo zbog velikog interesa poljoprivrednika.

»Rekao bih da je ovaj natječaj svojevrсни referendum. Jasno nam je da pola milijuna eura nije dovoljno da zadovolji sva očekivanja koja će imati svi oni koji će se prijaviti.

ti. Više puta je istaknuto da je ovo jedan od natječaja, a činjenično unazad nekoliko godina tih natječaja ima sve više. Pozivamo sve da se prijave, a povjerenstvo će učiniti sve što je u njegovoj moći da rezultati budu takvi da zadovolje što više kandidata. Oni koji na ovom natječaju ne budu uspješni, neka ne staju, jer vrlo brzo bit će i novih prilika za sve da prođu sa svojim projektima i ostvare iznimno vrijedna financiranja za našu zajednicu u Srbiji«, kazao je Zeko-Pivač.

Uz poljoprivrednike iz Sota, Hrtkovaca i Golubinaca na tribinama su sudjelovali i poljoprivrednici iz Nikinaca, Platičeva, Novog Slankamena, Rume i Srijemske Mitrovice. Natječaj je raspisan do 23. siječnja. Natječajna dokumentacija dostupna je na mrežnoj stranici Hrvatskog nacionalnog vijeća, a dodatne informacije mogu se dobiti putem fondacije *Cro-Fond*.

S. D.

Dani biskupa Ivana Antunovića

Položeni vijenci na spomenik biskupa

Katoličko društvo *Ivan Antunović*, u povodu *Dana biskupa Ivana Antunovića*, organiziralo je 13. siječnja polaganje vijenaca na spomenik biskupa Ivana Antunovića, u parku kod katedrale sv. Terezije Avilske u Subotici.

Vijence su položili predstavnici KD-a *Ivan Antunović*, Hrvatskog nacionalnog vijeća, Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, NIU *Hrvatska riječ*, Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, UBH-a *Dužijanca* i HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice.

Na značaj biskupa **Ivana Antunovića** i njegovo naslijeđe podsjetio je predsjednik KD-a *Ivan Antunović* prečasn **Josip Štefković**.

»Hvala vam što ste se odazvali pozivu da obilježimo 138. obljetnicu smrti našega hrvatskoga biskupa, pisca i preporoditelja Ivana Antunovića. Ne možemo obići njegov grob, ali smo se skupili kod njegovog spomenika. Ima simbolike u tome što biskup gleda prema katedrali, kao da i dalje brine o vjernicima i puku. Biskup Ivan Antunović bio je narodni preporoditelj, njemu zahvaljujemo za novine, knjige, molitvenike, za to što je okupljao narod. Bio je poznat i kao dobročinitelj koji je školovao siromašne«, kazao je prečasn **Štefković**.

U okviru *Dana biskupa Ivana Antunovića* u nedjelju, 11. siječnja, u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske služena je svečana sveta misa koju je predvodio vlč. **Dragan Muharem** u zajedništvu sa svećenicima Subotičke biskupije.

U Pastoralnom centru *Augustinianum* u četvrtak, 15. siječnja, održan je XXXIV. *Razgovor*, a govorilo se o papi **Lavu XIV**.

Ivan Antunović (Kunbaja, 19. lipnja 1815. – Kalača, 13. siječnja 1888.) bio je kalački kanonik, pokretač tzv. zakašnjelog preporoda među bunjevačkim i šokačkim Hrvatima u Ugarskoj, publicist i prozni pisac. Među ostalim, godine 1870. pokrenuo je prve novine u podunavskih Hrvata – *Bunjevačke i šokačke novine* koje su kasnije imale i svoj prilog *Bunjevačko-šokačku vilu*. Zalagao se za uporabu materinskog jezika među bačkim Hrvatima, kao i za kulturni te socioekonomski razvoj puka.

Z. V.

Izložba o vatrogastvu u Vojvodini

U časnoj borbi protiv »najgoreg sluge«

Najbogatiju kolekciju društvenih zidnih albuma čuva u svojem domu DVD iz Petrovaradina. U ovom društvu osnivači, predstojnici i članstvo od početka dominantno su bili iz redova Hrvata, za kojima su slijedili Nijemci, Česi, Mađari i Srbi

U Muzeju Vojvodine u Novom Sadu u tijeku je izložba – koja je otvorena 27. listopada 2025., čije su autorice **Čarna Milinković, Milkica Popović i Mirjana Lakić** – nazvana *Tih heroji između vatre i dima* i posvećena svemu što je pokrenulo te i danas drži aktivnim pokret dobrovoljnog vatrogastva u Vojvodini. Izložba se odnosi na razdoblje od nastanka i pravnog reguliranja vatrogasnog posla u današnjoj Vojvodini, sredinom XIX. stoljeća, njegovog usavršavanja i prilagodbi dvama državama i političkim sustavima, pa sve do 1940. godine.

Utemeljenje i ustrojstvo prvih vatrogasnih društava

Razorno djelovanje vatre tražilo je uvijek nova saznanja, tehnički napredak i znanstvena rješenja. Posebno je to aktualno bilo u vremenu koje dočarava izložba, kada je zaštita stanovništva i dobara, usporedo s ekonomskim napretkom, bila na stalnom i jakom ispitu. Potreba za brzim djelovanjem u slučajevima požara na prostoru Habsburške monarhije tijekom XVIII. i u prvoj polovici XIX. stoljeća zaustavljala se uglavnom na mjerama sprječavanja požara. Od tada se, pak, pribjegava organiziranju volonterskog vatrogastva unutar zajednice u selima i gradovima, one koja je bila najviše ugrožena vatrom i u kojoj solidarnost može donijeti najbolje rezultate u obrani od nje. Dobrovoljna vatrogasna društva su na području današnje Vojvodine ustrojavana počevši od 1868., kada je utemeljeno u Zrenjaninu. Uslijedila su organiziranja u Zemunu (1870.), Pančevu (1871.), Novom Sadu i Somboru (1872.), Vršcu, Rumi i Srijemskoj Mitrovici (1873.), Futogu i Senti (1874.), te iduće, 1875. godine u Petrovaradinu i Kikindi. Društva su bila odgovorna središnjem savezu dobrovoljnih vatrogasnih društava u pojedinim županija-

ma u Monarhiji, a ona Zemaljskoj vatrogasnoj udruzi u Budimpešti. Nakon Prvog svjetskog rata nova južnoslavenska država reorganizira i modernizira službu vatrogasaca uz prateća jačanja kapaciteta, no, zahvaljujući već tada poluvjekovnom iskustvu, dobrovoljno vatrogastvo (i ako se gleda današnja Srbija) ostaje u svakom pogledu najjače na području Vojvodine.

Za učinkovitost vatrogasnih udruga bilo je u tom razdoblju vrlo važno kakvom opremom raspolažu, kakva je organizacija spremna, te brzina obavješćivanja i djelovanja. Izloženi eksponati prikazuju kako osobnu, koju je svaki vatrogasac zaduživao, tako i zajedničku opremu,

koju je koristila cijela postrojba. Posjetitelji mogu vidjeti vatrogasna kola, jedna iz Ljube, te brojne primjerke odore i obuće, vatrogasne sablje, mačeve, šljemove, opasače sa sjekiricom i torbicom za pribor, penjačku užad, maske, fenjere sa svijećama ili fitiljem, signalne fenjere, ručne svjetiljke i trubice ili zviždaljke. Kako bi se sva oprema

držala na prikladnom mjestu, a svakodnevne aktivnosti provodile nesmetano, građeni su vatrogasni domovi, koji i danas dominiraju u pejzažu vojvođanskih sela svojim tornjevima za osmatranje te arhitektonskim rješenjima objekata.

Društveni život vatrogasaca

Vatrogasni godišnji balovi, u katoličkim sredinama uvijek u vrijeme poklada, posebno su tematizirani na izložbi fotografijama, plakatima i pozivnicama. To su bili događaji na kojima su se vatrogasci predstavljali uzvanicama u najsvečanijim odorama, s odličjima, ulaštenim šljemovima i sabljama, s obveznom limenom i drugom glazbom ali i tombolom na kojoj su se prikupljala sredstva za nabavu opreme. Bogat društveni život manifestirao se i na majalesima i šumskim veseljima u ljetnom razdoblju. Društveni život vatrogasaca u katoličkim sredinama upotpunjavale su godišnje zabave o spomendanu sv. Florijana (4. svibnja). Njegovo su štovanje u Ugarsku donijeli doseljenici iz Bavorske 1717. godine, te je gotovo svako katoličko mjesto imalo u javnom prostoru kip ovoga zaštitnika vatrogasaca ili su oni bili u crkvama. Pravoslavna tradicija je nešto drukčija, no od 1933. nekoliko udruga je slavilo kao zaštitnika sv. Jurja.

Izložba se dotiče i glazbe. Vatrogasni orkestri bili su iznimno važni, glazbenici su prilikom izvođenja bili obučeni u svečane odore te svirali na vatrogasnim svečanostima, ali i o blagdanima, na proslavama obljetnica i državnih praznika. U životu vatrogasaca vrlo su važna bila i natjecanja, koja su organizirana radi ispita znanja i praktičkih vještina. Na izložbi su, uz mnogobrojna odličja

i pehare pojedinih društava, navedeni i podaci o prvom nacionalnom vatrogasnom natjecanju u Ugarskoj koje je održano u Subotici 1893. godine.

Vatrogastvo u sredinama s hrvatskim življem

Autorice su prikazale impresivne panoe s fotografijama pojedinih vatrogasnih društava, često izrađivane na spomen pojedinih obljetnica, kada su prikazani svi članovi vatrogasnog društva ili u prigodama memoriranja uspomene na vodstvo. Jedan od najvećih zidnih albuma predstavlja Dobrovoljnu vatrogasnu četvu u Baču i izrađen

je 1937. prigodom 50 godina od njezina osnivanja. Jasno se, na temelju činova i imena, zapaža kako je i u vodstvu i među članovima oslikana nacionalna struktura tadašnjega Bača, sa zastupljenošću Nijemaca na prvom mjestu, te Hrvata i Mađara (u podjednakom broju). Duhovnik društva je tada bio župnik preč. **Stjepan Tumbas**.

Najbogatiju kolekciju društvenih zidnih albuma čuva u svojem domu DVD-a iz Petrovaradina. Na izložbi su prikazana dva: iz 1932., s cjelokupnim članstvom, te tablo Upravnog odbora Petrovaradinskog građanskog dobrovoljno-vatrogasnog društva iz 1913. U ovom društvu osnivači, predstojnici i članstvo od početka dominantno su bili iz redova Hrvata, za kojima su slijedili Nijemci, Česi, Mađari i Srbi. Krajnje je zanimljiva usporedba današnjeg hrvatskog nazivlja pojedinih činova, uloga i poslova u vatrogasnom društvu s onima od prije stotinjak godina u Srijemu, pa radoznalim posjetiteljima izložbe ostaje zadatak otkriti što radi rojnik, što štrcar, a što vidar.

»Stručnost, samoprijegor, humanizam, poštovnost i odvažnost samo su dio osobina ovih ljudi i zbog toga zaslužuju veliko priznanje. Svojom plemenitošću i odgovornošću za sigurnost i život sredine u kojoj su djelovali, vršili su svoju misiju s velikim entuzijazmom«, navele su autorice. Ekspoziti koji su predstavljeni na izložbi plod su višegodišnjih istraživanja i suradnje s mnogobrojnim DVD-ima i zbirkama, a potječu iz više od 30 vojvođanskih mjesta. Izložba je otvorena do ožujka.

Marko Tucakov

Marijana Marki, dirigentica i predsjednica Subotičkog tamburaškog orkestra

Sviranje tambure – ponovno popularna aktivnost

»Subotički tamburaški orkestar i Stipan Jaramazović zaslužni su za čitav moj profesionalni put« * »Rekla bih da tambura ima budućnost, ali nema dovoljno razumijevanja za to. Konkretno, STO lijepo funkcionira, ima dosta članova, ali se borimo s problemima tehničke prirode«

Subotički tamburaški orkestar ove će godine obilježiti 50 godina postojanja. Njime su dugi period dirigirali jedan od njegovih osnivača **Stipan Jaramazović** te novosadski kompozitor i pedagog **Zoran Mulić**. Dirigentsku palicu nad ovim uspješnim i značajnim orkestrom u našoj regiji, prije 14 godina preuzela je **Marijana Marki**, koja je nastavila tradiciju njegovog vještog i kvalitetnog vođenja.

Glazbeni i profesionalni razvoj

Marijana Marki članicom je STO-a postala koncem 80-ih godina prošlog stoljeća.

»Osamdesetih godina bilo je jako popularno biti član Subotičkog tamburaškog orkestra i u njemu su svirali mnogi moji prijatelji i rođaci. Među ostalima, moji brat i sestra od ujaka, koji su mi stalno pričali kako se tamo lijepo druže i dobro zabavljaju. Tako sam se i ja poželjela upisati, ali sam morala sačekati drugi razred osnovne škole, koji je bio donja granica za ućlanjenje. Orkestar je tada svoje prostorije imao u Gimnaziji, gdje sam godinu dana pohađala školu tambure, nakon čega sam postala članica dječjeg orkestra. U to vrijeme STO je imao preko sto članova u tri orkestra – dječjem, omladinskom i velikom i bilo je potrebno puno znanja i vježbe da bi se prešlo iz jednog u drugi. Tijekom obuke, tadašnji voditelj STO-a Stipan Jaramazović predložio je mojim roditeljima da me upišu i u Muzičku školu, gdje sam svirala u klasi **Lazara Malagurskog**. On je bio dosta strog, kruto se držao svih pravila, morali smo svirati sve po knjizi, tako da sam na orkestar odlazila s više ljubavi i zanimanja«, priča Marijana.

Nakon osnovne upisuje srednju Muzičku školu – teoretski odsjek (muzički suradnik), a budući da tada još nije bilo tambure u srednjoj, naknadno je ispolagala razliku u ispitima. Nakon srednje upisala je Muzičku akademiju u Zagrebu, gdje je završila prvu godinu, također teoretski odsjek, a u drugoj se prebacila na Akademiju umetnosti u Novom Sadu, na Odsjek za opću glazbenu pedagogiju. Profesionalni angažman Marijane Marki počinje još tijekom njenih studija.

»Prvo sam bila angažirana kao vođa gradskog tamburaškog orkestra u Kikindi, gdje sam i u OŠ *Sveti Sava* godinu i pol dana bila nastavnica tambure i dirigentica školskog tamburaškog orkestra. Nakon toga sam u Novom Sadu u KUD-u *Svetozar Marković* vodila tamburaški orkestar, a u međuvremenu se zaposlila kao glazbeni izvođač u Velikom tamburaškom orkestru RTV-a gdje sam inače bila jedina ženska osoba do danas«, navodi ona ističući kako su za čitav njen profesionalni put zaslužni STO i Stipan Jaramazović.

»Puno smo nastupali, putovali s orkestrom, upoznavali mnoge ljude, imali poznanstva u svim gradovima i kad sam došla u Novi Sad već sam imala puno prijatelja koje sam poznavala od ranije i preko njih sam i angažirana na navedenim mjestima.«

Po završetku studija, po preporuci kolega tamburaškog orkestra RTV-a, pozvali su je u Crnu Goru gdje su imali želju educirati nove naraštaje tamburaša budući da su ostali oni u poodmaklim godinama.

»Tu je interesantno spomenuti da je **Janika Balaž** svirao u profesionalnom tamburaškom orkestru koji je prvo postojao u tadašnjem Titogradu, a tek je poslije osnovan u Novom Sadu. Znači, u Crnoj Gori je postojala tradicija tamburaškog sviranja u manjim orkestrima, bandama, ali su htjeli i mlade s tim upoznati. Prvo sam bila u Bijelom Polju, pa smo dali ideju da se ta edukacija realizira i u Podgorici i Pljevljima, gdje su osnovali dječje orkestre i polako obučavali nove generacije. U jednom momentu su se svi ti đaci iz tri grada spojili na jednom festivalu, što se svima svidjelo pa smo nastavili narednih nekoliko godina s edukacijama na kampovima i ljetnim školama kako bi kasnije skupa svirali. Tako je formiran prvo Dječji, a potom Omladinski tamburaški orkestar Crne Gore. Tamo sam odlazila povremeno tijekom skoro deset godina, s tim da sam preko raspusta tamo provodila veći period kako bih ih pripremila za nastupe na festivalima.«

Od 2010. godine Marijana je profesorica tambure u Osnovno muzičkoj školi u Vrbasu, gdje je od 2022. ravnateljica škole.

Vođenje STO-a

Tijekom 11 godina, koliko nije živjela u Subotici, Marijana je, ističe, i dalje bila u stalnom kontaktu sa STO-om i koliko su joj obveze dozvoljavale, odlazila na probe i nastupala s njima. U svoj rodni grad vraća se 2011., a već sljedeće godine, na prijedlog kolega iz orkestra i uz suglasnost Stipana Jaramazovića, biva predložena za dirigenticu. Od 2015. njegova je i predsjednica.

»Velika je odgovornost bila nastaviti uopće tako nešto i naravno održati na toj razini. Nije bilo jednostavno dok se nismo upoznali, nekad sam znala što želim čuti ali nisam znala kako to tražiti. U orkestru su većinom bili novi, puno mlađi članovi od mene koje nisam poznavala i bio je potreban jedan period da se dobro upoznamo i uspijemo komunicirati na nekom 'višem nivou' – samo pogledom ili nekom gestom, da znaju što tražim i da mi znaju to uzvratiti. Taj period prilagođavanja trajao je godinu-dvije,

ali je tu bio Stipan koji mi je puno pomogao. Poslije je krenulo sve lakše i lakše, nizali su se nastupi, natjecanja i ne znam točan broj, ali znamo da je STO tijekom 50 godina postojanja imao preko tisuću nastupa«, navodi Marijana.

Nova lica na vodećim pozicijama često sa sobom donose neke promjene i novine. Njezinim preuzimanjem palice te različitosti ogledale su se u sljedećem:

»Drugačije je možda u nekom odnosu sa sviračima. Stipan me stalno opominje da sam previše blaga i da sve toleriram, ali sada su drugačija vremena od prije 40-50 godina kad je on počeo raditi s orkestrom. Sad je neophodno više prilagođavanja i tolerancije. S jedne strane tu su mlađi članovi, znači nove generacije, a s druge stariji koji već imaju svoje navike u radu i odnosu. Trenutno u orkestru najstariji član ima 56, a najmlađi 14 godina. Tu su znači tri generacije, ali to je nekako uvijek bilo tako. Ipak, to ne stvara problem među nama, svi smo kolege, međusobno se poštujemo, stariji savjetuju mlađe, riječju, nadopunjujemo se«.

Što se tiče repertoara, u posljednjih desetak godina u orkestar je uvedena novina – tematski koncerti koji su, kako kaže Marijana, ujedno i edukativni.

»Imali smo primjerice koncert za jubilej **Pere Tumbasa Haje** na kojem smo svirali isključivo njegove kompozicije, a prikazan je i film o njegovom životu. Potom smo imali '200 godina tamburaške muzike u Vojvodini' gdje smo izveli najstarije skladbe o kojima imamo zapise pa sve do suvremenih kompozicija, a sve je to pratila priča što se sve događalo u Vojvodini, koji su sve ljudi bili aktivni na polju tamburaške glazbe, što je kad bilo popularno, koji žanrovi... Tu je bio i koncert 'Pop Rock tambura' na kojem smo svirali samo pop-rock numere, strane i domaće, prilagođene za tamburaški orkestar. Imali smo i promociju nove tamburaške muzike u Subotici gdje su nastupili subotički tamburaški mali sastavi, koji osim što sviraju tradicionalnu muziku, pišu i komponiraju svoje skladbe, a svirali su uz pratnju Velikog tamburaškog orkestra STO-a.«

Što se tiče članstva odnosno zainteresiranosti za sviranje tambure, ističe kako se u posljednjih godinu dana situacija drastično popravila.

»Spomenula sam da je u naše vrijeme bilo popularno svirati tamburu, s tim da tada nije bila tolika ponuda izvannastavnih aktivnosti kao danas. Prošle godine smo u okviru orkestra osmislili projekt 'Škola tambure u osnovnim školama', konkretno u OŠ *Majšanski put* u Subotici i OŠ *Sveti Sava* u Aleksandrovu, koji smo vodili **Danijela Skenderović** i ja. Mogu reći da je zainteresiranost djece bila uistinu velika i neki od njih su se nakon toga učlanili u naš

dječji tamburaški orkestar. Imamo dosta članova i u Školi tambure, koju zajedno vodimo Danijela, **Ante Crnković** i ja. Tako da dosta radimo na tome da zainteresiramo mlade«, kaže ona, a na pitanje ima li tambura budućnost, odgovara:

»Rekla bih da tambura ima budućnost, ali nema dovoljno razumijevanja za to. Konkretno, STO lijepo funkcionira, ima dosta članova, ali se borimo s problemima tehničke prirode, a takva situacija je danas i kod ostalih velikih tamburaških orkestara u Vojvodini, kao i generalno u kulturi«.

STO ove godine obilježava 50 godina postojanja i, kako na koncu najavljuje njegova voditeljica Marijana Marki, priprema se niz događanja. Središnja proslava – svečani koncert, bit će na jesen, uoči njega planirana je promocija monografije čija je priprema u tijeku, a svoji cjelovečernji koncert održat će i njegov dječji orkestar.

I. Petrekanić Sič

Smanjene površine pod navodnjavanjem

Voda na kapaljku

Državna revizorska institucija priopćila je da je u sisteme za navodnjavanje u javnom vlasništvu od 2021. do 2024. godine uloženo više od 58 milijuna eura, ali planirano povećanje navodnjavanih poljoprivrednih površina nije postignuto, jer svi novoizgrađeni i rekonstruirani sistemi nisu pušteni u rad

U godini u kojoj je poljoprivreda trpjela štete od suše, koja je u posljednje četiri godina bila redoviti pratilac proizvodnje u ratarstvu, voćarstvu, vinogradarstvu i povrtlarstvu paradoksalno je da su ionako male površine pod sustavima za navodnjavanje prošle godine dodatno smanjene. Tako barem pokazuju rezultati Republičkog zavoda za statistiku. Kako je objavio RZS, u Srbiji je tijekom 2025. navodnjavano 47.543 hektara poljoprivrednih površina, što je bilo 2,3 posto manje nego u prethodnoj godini. Najviše se navodnjavaju oranice i vrtovi (92,9 posto), a potom voćnjaci (6,5 posto). Najviše vode crpilo se iz vodotokova – 93,7 posto, dok su preostale količine zahvaćene iz podzemnih voda i ostalih izvora. Kako je navedeno, najzastupljeniji tip navodnjavanja bio je orošavanje.

Milijuni hektara, ali u teoriji

U Srbiji se teoretski može navodnjavati oko 1,9 milijuna hektara. U Vojvodini 980.000 hektara, što je podatak dostupan na internetskoj stranici JVP *Vode Vojvodine*. Iz Hidro sustava Dunav – Tisa – Dunav 500.000 hektara, a 480.000 hektara iz regionalnih sustava. U Bačkoj i Banatu teoretski moguće je navodnjavanje 724.000 hektara, a u Srijemu 226.000 hektara. Ono što je posljednje uradilo

vodoprivredno poduzeće jeste prošle godine uređenje osam kilometara kanala Boris blato u šidskoj općini, što je stvorilo uvjete za navodnjavanje 700 hektara.

No, stvaranje uvjeta i izgradnja sustava za navodnjavanje nije uvijek i garancija da će voda stići do njiva. Državna revizorska institucija priopćila je da je u sisteme za navodnjavanje u javnom vlasništvu od 2021. do 2024. godine uloženo više od 58 milijuna eura, ali planirano povećanje navodnjavanih poljoprivrednih površina nije postignuto, jer svi novoizgrađeni i rekonstruirani sistemi nisu pušteni u rad.

Veliki broj izgrađenih sistema za navodnjavanje nije pušten u upotrebu, iako je u više slučajeva završena izgradnja fizičkih objekata, kao što je brana i akumulacija »Mali Iđoš«, crpna stanica »Mali Iđoš 2«, podsistem »Srbobran« i sistem »Jaseničke kapi«.

Izveštaj o reviziji svrsishodnosti poslovanja »Upravljanje sistemima za navodnjavanje u javnoj svojini« navodi da su sistemi za navodnjavanje izgrađeni na površini od oko 105.000 hektara, što je manje od šest posto zemljišta koje ima povoljne uvjete za navodnjavanje.

Za razliku od drugih europskih zemalja, Srbija ima veoma nisku zastupljenost navodnjavanja, s navodnjavanim površinama koje u 2022. godini čine oko dva posto obradivog zemljišta. Najveći sistemi su na području Vojvodine

ne, prije svega u Bačkoj i Banatu – oko 75 posto, što je uvjetovano kvalitetnim poljoprivrednim zemljištem i značajnim količinama tranzitnih voda (Dunav, Tisa i Sava) na ovom prostoru.

Na osnovu podataka Republičkog zavoda za statistiku, u 2024. godini ukupna površina koja se navodnjavala iznosila je nešto manje od 49.000 hektara, što je nešto manje od 20 posto planiranih količina za navodnjavanje do 2034. godine.

Ljeto 2025. godine bilo je vrelo i suho te treće najtoplije i četvrto najsušnije u povijesti mjerenja u Srbiji.

Ni na jednoj stanici u zemlji tijekom ljeta nije postignut sezonski prosjek padalina, odnosno prosječna količina padalina tijekom ljeta od 1991. do 2020. godine.

Realizirana samo trećina plana

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, od planiranih 160.000 hektara poljoprivrednih površina za navodnjavanje u okviru Akcijskog plana za provođenje Strategije upravljanja vodama na teritoriju Srbije za period 2021. – 2023. godine, realizirano je samo 30 posto tog plana. Dodatni problem predstavlja kašnjenje u izradi ključnih planskih dokumenata, među kojima je i program navodnjavanja i odvodnjavanja u Srbiji za period do 2032. godine, koji je i pored osigurane tehničke podrške u iznosu od 1,2 milijuna eura bespovratnih sredstava i dalje u fazi izrade.

Državna revizorska institucija u svojem je izvješću dala i preporuke Republičkoj direkciji za vode Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. U njima se među ostalim preporučuje poduzimanje aktivnosti na započetim projektima izgradnje, rekonstrukcije i sanacije sistema za navodnjavanje, kako bi ovi sistemi bili stavljeni u funkciju u cilju osiguranja planirane količine vode za navodnjavanje, poduzimanje potrebnih aktivnosti kako bi u registar vodnih objekata bili unijeti neophodni podaci za sve kanale i crpne stanice koji se odnose na sisteme za navodnjavanje bez obzira na oblik vlasništva.

Z. V.

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu okoliša, temeljem članka 14., stavak 8., članka 39., stavak 3. i članka 43. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Službeni glasnik RS*, br. 94/24) objavljuje

OBAVIJEST

o donijetom rješenju o pristupanju izradi studije o procjeni utjecaja na okoliš

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu okoliša dana 30. 12. 2025. godine donijelo je rješenje o pristupanju izradi studije o procjeni utjecaja na okoliš projekta za izgradnju državne ceste IIB reda, broj 300, od državne ceste IA reda broj 1 – petlja »Subotica istok«, čvor 103, do državne ceste IIA reda broj 102, čvor 10202 – Gornji Breg (Kanjiža) sve na parcelama na teritoriju Grada Subotice, Općine Kanjiža i Općine Senta, nositelja projekta *JP Putevi Srbije*, Bulevar kralja Aleksandra br. 282 iz Beograda. Utvrđeno je da navedeni projekt zahtijeva poduzimanje zaštitnih i sigurnosnih mjera kojima se rizik po okoliš svodi na najmanju moguću mjeru, a koje će biti sadržane u Studiji o procjeni utjecaja na okoliš kao dokumentu kojim se analizira i ocjenjuje kvaliteta činilaca

okoliša i njihova osjetljivost na određenom prostoru i međusobni utjecaj postojećih i planiranih aktivnosti, predviđa neposredni i posredni štetni utjecaji projekta na činioce okoliša, kao i mjere i uvjeti za sprječavanje, smanjenje i otklanjanje štetnih utjecaja na okoliš i zdravlje ljudi. Uzimajući u obzir utvrđene činjenice, radi detaljnog sagledavanja planirane tehnologije i planirane intervencije u prirodi, predmetni projekt jeste predmet procjene utjecaja, jer može imati značajan utjecaj na okoliš, te je na temelju članka 14., stavaka 4. i 5. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 94/24) donijeta odluka da je potrebna studija o procjeni utjecaja na okoliš. Rješenjem je određen i opseg i sadržaj studije o procjeni utjecaja.

Rješenje o pristupanju izradi Studije o procjeni utjecaja na okoliš za predmetni projekt može se dobiti na uvid radnim danima od 10 do 14 sati u prostorijama Pokrajinskog tajništva za urbanizam i zaštitu okoliša, Bulevar Mihajla Pupina 16, Novi Sad (prizemlje, ured br. 46), i na sajtu ovog tijela www.ekourbapv.vojvodina.gov.rs.

Zainteresirana tijela i organizacije i zainteresirana javnost može izjaviti žalbu na donijeto rješenje u roku od 15 dana od dana objavljivanja ove obavijesti.

Humanitarni koncert

Petru na dar

20. 1. 2026.

HKC »Bunjevačko kolo«.
Subotica

19. 30 sati

Nastupaju:

ansambli:

»Hajo«

»Ruže«

»Biseri«

»Amanet«

»Balkanski štim«

solisti:

Marko Žigmanović

Bojan Temunović

Marko Grmić

Jakov i Martin Vukov

Ivan Vukov

Ulaz: dobrovoljni prilog

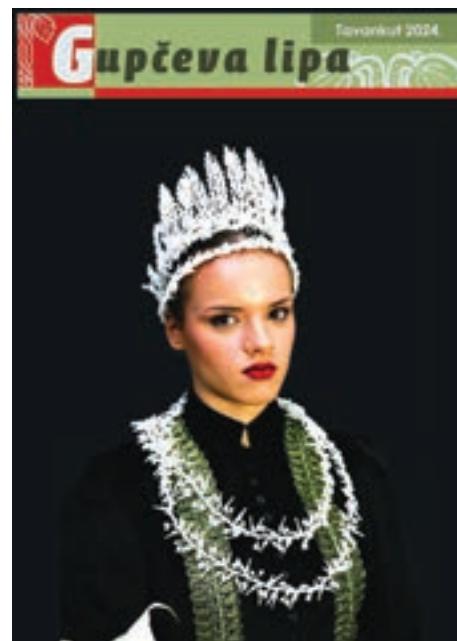
HKPD *Matija Gubec* Tavankut

Gupčeva lipa za 2024. godinu

Godišnjak HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta donosi pregled bogatih aktivnosti udruge tijekom 2024. godine. Udruga je u tom razdoblju priredila velik broj raznovrsnih događanja – od *Gupčevog bala*, kolonije slamarki, godišnjeg koncerta, Seminara bunjevačkog stvaralaštva (u sklopu kojeg je održan i tamburaški koncert), festivala *Djeca su ukras svijeta*, mjesne *Dužijance*, prikaza običaja *kraljica*, priskakanja vatre na sv. Ivana Cvitnjaka, prigodnih izložbi, Tavankutskog festivala voća te organiziranih turističkih posjeta selu.

U 2024. godini došlo je i do smjene na čelu udruge, te je vođenje Društva preuzela nova predsjednica **Mira Tumbas**. Iste godine održani su i *Dani Hrvata Bunjevaca u Splitu i Splitsko-dalmatinskoj županiji*, gdje su sudjelovali i članovi *Gupca*.

Izdanje je dostupno i u online obliku, na internetskoj stranici udruge: www.hkpdmatijagubec.org.rs.

**KUDH „Bodrog”
vas poziva na**

**POKLADNI BAL POD
MASKAMA**

**subota, 7. 2. 2026.
19 sati**

Dom kulture, Monoštor

**Bogata tombola
Tamburaši „Smib”**

Vidimo se maskirani!

Zimska škola hrvatskoga folklora u Sisku

Plesovi i glazba alpskog područja

U Sisku je od 3. do 12. siječnja održana 32. Zimska škola hrvatskoga folklora, u organizaciji Hrvatske matice iseljenika. Oko 130 sudionika iz Argentine, SAD-a, Švicarske, Njemačke, Austrije, Srbije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske sudjelovalo je u programu učenja, rada i razmjene znanja pod vodstvom istaknutih folklorista, etnokoreologa i glazbenih pedagoga.

Ovogodišnja Zimska škola bila je posvećena plesovima, nošnjama i glazbalima alpskog područja, a obuhvatila je tradiciju Zagorja, Karlovačkog Pokuplja, Jaskanskog prigorja i Polja, Istre, gradišćanskih Hrvata, Samoborskog, Zaprešićkog i Vrapčanskog kraja, Zagrebačkog prigorja i Polja, Sesevskog, Zelinskog i Vrbovečkog prigorja i Polja te Međimurja i Podravine.

Od Hrvata iz Srbije sudjelovali su **Mila Kujundžić** i **Nemanja Sarić** iz HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice (odjel plesa) i **Marko Grmić** iz HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta (odjel tambure).

Polaznici iz Srbije na Matičine škole folklora odlaze preko Hrvatskog nacionalnog vijeća. Po riječima predsjednika Odjela HNV-a za kulturu **Denisa Lipozenčića**, prednost se od 2025. daje onim folkloršima i glazbenicima koji su već ranije bili na školama HMI-ja (ljetnoj i zim-

skoj) kako bi što više ovdašnjih Hrvata izučilo sve četiri zone (alpsku, dinarsku, panonsku i jadransku). Hrvati u Srbiji kvotom imaju dva besplatna sudjelovanja na školi, ali im je HMI ove godine osigurala još jedno mjesto.

Glavni i programski stručni voditelj Škole i ove je godine bio prof. **Andrija Ivančan**, ujedno i voditelj plesnog programa, koji okuplja najveći broj polaznika. Tamburaški program vodili su **Tibor Bün** i gost predavač **Siniša Leopold**, dok je voditelj programa tradicijskih glazbala bio **Vjekoslav Martinić**.

D. B. P.

Knjiga Tomislava Žigmanova predstavljena u Osijeku

Elegijske crtice o Čikeriji

U Klubu knjižare Nova u Osijeku, u subotu, 10. siječnja, predstavljena je knjiga *Intime rasapa – elegijske crtice o Čikeriji* autora **Tomislava Žigmanova** iz Subotice, objavio je *Glas Slavonije*. Riječ je o pedesetak intimistički intoniranih pjesama o rasapu, svjetovima i životu na Čikeriji. Osim autora, na promociji su govorili književna teoretičarka i kritičarka **Helena Sablić Tomić** i književnik i književni kritičar **Mirko Ćurić** dok je za glazbeni dio programa bio zadužen *Duo Ah*. Kako je istaknuto, čovjeka određuje i prostor u kojem živi, a Čikerija iz naslova zbirke, jedno je od mjesta vezanih za vojvođanske Hrvate.

»Riječ je o prostoru u kojem borave i prostoru s kojeg odlaze. To je jedan toponim – Čikerija. Znak onoga što ondje doživljavamo; stalno kopnjenje i stalne odlaske, uz vrlo skromne mogućnosti za očuvanje. Moj je pjesnički naum zapravo gesta otpora tome da, unatoč rasapima i kontinuiranom, tihom nestajanju, pokušam svjedočiti i bilježiti ono što ostaje. U temelju je i pitanje našega odnosa prema prostoru u kojem jesmo. Jesmo li svjesni njegovih vrijednosti i njegove ljepote? Imamo li mi, ne samo kao Hrvati u Vojvodini nego i ovdje, na istoku Hrvatske,

neki odgovor na pitanje kako osigurati čvršći i snažniji opstanak? Jer odlazak nije rješenje. Rješenje je u tome da otkrivamo ono što je trajnije i vrijednije, ono što daje čovjeku razlog da ostane. Bojim se da smo pod pritiskom određenih zahvata vremena, kao i pod pritiskom nekih nepromišljenih činova, vrlo lako odustali od toga prostora«, kazao je, među ostalim, Žigmanov.

H. R. / Foto: Knjižara Nova FB

Božićni koncert u Surčinu

Večer radosti i suradnje

U organizaciji Hrvatske čitaonice *Fischer* u župnoj crkvi Presvetog Trojstva u Surčinu 11. siječnja održan je Božićni koncert, posljednji kulturni događaj u okviru manifestacije *Božić u Surčinu*. U programu su se osim domaćina, crkvenog zbora, mladih tamburaša i djece iz Surčina, božićnim pjesmama predstavili i gosti iz Petrovaradina, tamburaški orkestar HKPD-a *Jelačić*.

Nastavak lijepe tradicije

Božićno vrijeme je vrijeme radosti i zajedništva, pa su takvi i božićni koncerti u Surčinu.

»Na božićnom koncertu, kao i svih prethodnih pet godina, sudjeluje naš zbor, tamburaši, djeca i posljednje dvije godine dolaze nam gosti iz Petrovaradina. Božićni koncerti u Surčinu imaju dugu tradiciju. Oni su se održavali i dok udruga nije postojala. Tada su nam na koncert dolazili gosti iz Beograda i Zemuna. Božić je vrijeme radosti i uvijek smo se radovali tom vremenu, koncertima i zajedništvu. Za razliku od drugih, nekoliko godina unazad to radimo poslije Nove godine. Simbolično ispraćamo Božić budući da je 11. siječanj posljednji liturgijski dan božićnog vremena«, kazala je predsjednica surčinske udruge **Katica Naglič**.

Hrvatska čitanica *Fischer* ima dobru suradnju s HKPD-om *Jelačić* iz Petrovaradina. Rado dolaze na događaje koje organiziraju njihove udruge.

»Naša suradnja započela je od osnutka udruge u Surčinu koju je pokrenuo naš pokojni predsjednik **Petar Pi-**

fat. Suradnju smo s radošću nastavili i ove godine smo s tamburašima ponovo s radošću došli u Surčin na božićni koncert. Oni kod nas dolaze u goste na Uskrs i imamo dugoročnu i divnu suradnju na koju smo ponosni. Kultura čini čovjeka onim što on jeste, a to je ono što želimo njegovati. Nadam se da će se ova suradnja nastaviti i u budućnosti«, kazao je predsjednik petrovaradinske udruge **Mirko Turšić**.

Dojmovi sudionika

Sudionici su izvodili božićne pjesme i publici prenijeli radost Božića.

»Uvijek se rado odazivamo na poziv naših prijatelja iz Surčina i ostalih udruga. Suradnja među udrugama je jako važna zato što se na taj način povezujemo, razmjenjujemo iskustva i pružamo podršku jedni drugima«, istaknuo je **Darko Ursić** iz *Jelačićevog* tamburaškog orkestra.

Program su započela djeca iz Surčina pjesmom koja nije samo živa poruka vjere i nade, koja nije vezana za samo jedan datum, nego za poruku da je Bog došao među ljude i da tu ostaje. Riječ je o staroj čestitarskoj pjesmi *Dobro veče gospodaru, danas nam se Isus rodi*. Djeca su s tom pjesmom ulazila u domove svoje rodbine i susjeda i naviještala Kristovo rođenje, prenoseći radosnu vijest, a zauzvrat su dobivali darove. To je stari običaj koji se još uvijek čuva u Surčinu.

»Pjevam *Dobro veče gospodaru* i idem *korinđati* na Badnji dan kod rodbine i susjeda. Volim dolaziti s bakom u crkvu i raduje me što pjevam na koncertu s bratom i drugaricama«, kazala je **Marija Božanić**.

Marijina baka **Silvija Božanić** također je izrazila zadovoljstvo što pjeva u zboru:

»Pjevam u zboru od malena. Pjevamo pučke pjesme i nama je to veliko zadovoljstvo. Oduvijek smo sudjelovali na koncertima, kako u našoj, tako i u drugim župama. Srce nam je puno kad pjevamo, osobito za Božić«.

S. D.

Boris Tot spaja turizam i kulturu

Filmska mapa subotičke prošlosti

Kroz kraće dokumentarne filmove koji spajaju povijest, arhitekturu, kulturu i priče o ljudima, turizmolog Boris Tot kreirao je svojevrsnu filmsku mapu subotičke prošlosti

Turizmolog **Boris Tot** je turistički agent i vodič iz Subotice koji je posljednjih godina, samostalno ili u suradnji s drugim autorima, snimio više dokumentarno-promotivnih filmova o povijesti toga grada. Podsjećajući na zanimljive pojave i ljude koji su oblikovali lice urbane Subotice, Tot gradi serijal u kojem se dosad našlo pet naslova: *Subotica – grad kavana*, *Subotica – grad inovacija*, *Subotica – grad umjetnika*, *Subotica – grad secesije* i *Subotica – grad industrijalaca*.

Već sami nazivi govore o temama kojima se ostvarenja bave, odnosno o pričama koje su zaintrigirale Totovu autorsku osobnost. Filmovi su uglavnom snimljeni dvojezično – na srpskom i mađarskom jeziku (s titlovima) – a, možda i najvažnije, dostupni su zainteresiranim gledateljima u bilo koje doba na globalnoj platformi YouTube.

»U vrijeme pandemije koronavirusa, koja se vrlo negativno odrazila na turizam, imao sam više vremena posvetiti se istraživanju povijesti grada te sam tada počeo snimati ove dokumentarne, edukativne filmove. Najveći izazov bio nam je prikazati nešto iz prošlosti, iz vremena kada nije bilo videosnimaka, ili se baviti objektima kojih danas više nema, primjerice u slučaju starih tvornica koje su porušene. Veliku pomoć imali smo od Povijesnog arhiva, a tu su i Gradski muzej, stare fotografije te razne knjige koje su se bavile tim temama. Kod priče o povijesti

lokalne industrije poslužile su nam i fotografije iz vremena kada su neki članovi naših obitelji radili u tvornicama. Također, snimke dronom pomogle su nam da određene stvari lakše prikazemo«, kaže Tot.

Kavane, secesija, umjetnici...

Subotica – grad kavana istražuje ugostiteljsku kulturu Subotice krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Kroz priče o poznatim restoranima i kavanama, njihovim vlasnicima i gostima, film oživljava i duh toga vremena.

Subotica – grad inovacija obrađuje tehnološki i inovacijski razvoj grada, predstavljajući izumitelje, pionirske pothvate i ključne promjene koje su oblikovale moderno lice grada. Posebno se osvrće na mjesne vizionare **Ivana Sarića**, **Lajosa Vermesa** i **Aleksandra Lifku**, ali i na priče o tramvaju, električnoj rasvjeti i sportskim događajima koji su dinamizirali stil življenja.

Treći u nizu, *Subotica – grad umjetnika*, vodi gledatelje kroz biografije najpoznatijih subotičkih umjetnika krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Film donosi priče o književnicima poput **Dezsóa Kosztolányija** i **Géze Csátha**, kao i o poznatim glumcima poput **Lujze Blaha** i **Béle Lugosija**.

U nastavku serijala Tot je pozornost posvetio arhitekturi kroz film *Subotica – grad secesije*, koji prikazuje bogatstvo secesijskih objekata diljem grada – od Gradske kuće i Sinagoge do palače Raichle i drugih zdanja.

Subotica – grad industrijalaca, koji je premijeru imao krajem prošle godine, bavi se periodom kada je grad bio važan industrijski centar u regiji, s razvijenim tvornicama, znanim proizvodima i vizionarima u toj sferi.

Posljednja dva filma u serijalu snimljena su u produkciji udruge *Civitas 1779.*, a njihovu realizaciju podržala je lokalna samouprava.

Turistički vodič

Totovi filmovi logičan su nastavak njegova angažmana u turizmu, koji traje dulje – već četrnaest godina. Kao turistički vodič i vlasnik agencije *Boris travel* Tot nudi programe usmjerene na povijesni, kulturni i tematski turizam. Uz klasične pješačke ture s povijesnim i arhitektonskim objašnjenjima, poznat je i po interaktivnim tematskim turama. Osim stranih turista, njegove su ture popularne i među Subotičanima koji žele nanovo otkriti svoj grad.

»Imamo specijalizirane vođene ture i suradnju s institucijama kulture kako bismo zainteresiranima približili Suboticu iz perspektive njezinih priča i tradicija. Mnogo pažnje posvećujemo kulturi grada – osim secesije bavimo se i židovskim naslijeđem u gradu te lokalnom multietničnošću, temama koje nisu uvijek prisutne u standardnim turističkim šetnjama. Imamo i tematsku turu vezanu uz Bajsko groblje, gdje su sahranjeni brojni ugledni stanovnici Subotice«, priča Tot.

Hartmanova tura

Jedna od zanimljivijih bila je tzv. Hartmanova tura, zamišljena kao putovanje kroz vrijeme koje vodi lik **Josipa Hartmana**, sina poznate subotičke industrijske obitelji Hartman. Boris Tot našao se u ulozi spomenuta Josipa.

»U fokusu ove ture bila je obiteljska priča Hartmanovih. Josip, kao nasljednik imućne obitelji, živi raskalašno, ali nakon što ga 'dobra vila' odvede u budućnost i pokaže što slijedi, počinje cijeniti život i odgovornost prema zajednici«, pojašnjava Tot.

S obzirom na veliko iskustvo u tom području, Tota smo pitali kako vidi aktualnu lokalnu turističku ponudu:

»Osnova turizma u gradu svakako je secesijsko naslijeđe i Palić kao destinacija, koja bi bila još zanimljivija kada bi voda u jezeru bila 'čista' za kupanje. Turisti vole i naše restorane, a zanimljiv im je i svijet salaša koji okružuju grad. Sviđa im se multietničnost naše gastronomije. Turizmu pridonose i festivali, razvijen je i vinski turizam, aktualna je i ergela na Kelebiji, vožnja fijakerom kroz šumu i slično. Najviše turista dolazi iz Mađarske, Slovenije, Rumunjske, Slovačke i Hrvatske«.

Tot planira nastaviti svoj dokumentarni serijal, a tema mu, kako kaže, ne manjka.

»Mnogo je još zanimljivih tema – primjerice skriveni simboli na fasadama i objektima, zatim ono što se krije iza kućnih kapija: salonski stanovi, namještaj, detalji, oslikani hodnici, a možda i film o Bajskom groblju, kroz priče o osobama koje su ondje sahranjene«, kaže na kraju razgovora Boris Tot.

Kroz dokumentarce koji spajaju povijest, arhitekturu, kulturu i priče o ljudima, Tot je kreirao svojevrsnu filmsku mapu subotičke prošlosti – koja nije samo promotivni video, već potencijalna inspiracija za generacije koje dolaze.

D. B. P.

Papa proglasio franjevačku jubilarnu godinu

Papa **Lav XIV.** proglasio je posebnu Franjevačku jubilarnu godinu povodom obilježavanja 800. godišnjice smrti svetog **Franje Asiškog**. Jubilarna godina slavi se u periodu od 10. siječnja 2026. do 10. siječnja 2027. godine tijekom koje su svi kršćanski vjernici pozvani slijediti primjer sveca iz Asiza. Apostolska pokorničarna dodjeljuje potpuni oprost, pod uobičajenim uvjetima, svima koji pobožno sudjeluju u ovom izvanrednom jubileju, objavljeno je na stranici Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, a prenijela je IKA.

Ova jubilarna godina namijenjena je posebno članovima franjevačkih obitelji Prvog, Drugog i Trećeg samostanskog i svjetovnog reda, kao i institutima posvećenog života, društvima apostolskog života i udrugama koje se pridržavaju Pravila svetog Franje ili se nadahnjuju njegovom duhovnošću. Međutim, milost ove posebne godine proteže se i na sve vjernike, bez razlike, koji, s dušom odvojenom od grijeha, posjete u obliku hodočašća bilo koju franjevačku samostansku crkvu ili bogoslužno mjesto posvećeno svetom Franji u bilo kojem dijelu svijeta. Starije osobe, bolesnici i oni koji zbog ozbiljnih razloga ne mogu izaći iz kuće jednako mogu steći potpuni oprost duhovno se pridružujući jubilarnim slavljima i prinoseći Bogu svoje molitve, svoje boli i svoje patnje.

Uvjeti za primanje oprosta (za sebe ili za pokojnike): sakramentalna ispovijed kako bi se bilo u stanju milosti (u osam dana prije ili poslije); sudjelovanje na misi i prima-

nje svete pričesti; posjetiti u obliku hodočašća bilo koju franjevačku samostansku crkvu ili bogoslužno mjesto posvećeno svetom Franji u bilo kojem dijelu svijeta, gdje se obnavlja ispovijest vjere molitvom Vjerovanja, kako bi se ponovno potvrdio vlastiti kršćanski identitet; molitva Očenaša, kako bi se ponovno potvrdilo vlastito dostojanstvo djece Božje, primljeno u krštenju; jedna molitva prema nakanama Pape, kako bi se ponovno potvrdila vlastita pripadnost Crkvi, čiji je temelj i vidljivo središte jedinstva Rimski prvosvećenik.

Izvor: <https://ika.hkm.hr/>
Foto: www.rastimouvjeri.com

Biskup Fazekas blagoslovio obnovljenu župnu kuću u Beregu

Biskup Subotičke biskupije mons. **Franjo Fazekas** blagoslovio je u nedjelju, 11. siječnja, obnovljenu župnu kuću župe sv. Mihovila u Beregu. Župna kuća potpuno je obnovljena, a sredstva su osigurana iz prekograničnog projekta »Loza zajedništva«. Partner župi u Beregu bila

Hrvatske bila je 118.000 eura. Župa u Beregu dobila je 65.500 eura, a škola iz Đakova 53.000 eura za izgradnju novog spremišta za poljoprivredne strojeve.

Župna kuća izgrađena je krajem XVIII. stoljeća, ali značajniji radovi na njoj nisu rađeni desetljećima. Kroz ovaj

je Srednja strukovna škola *Antuna Horvata* iz Đakova. Ukupna vrijednost projekta koji je financiralo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike

projekt obnovljen je prostor od 270 četvornih metara. Postavljene su nove elektroinstalacije, zidovi su oguljeni do cigle i ožbukani, postavljene su pločice po podovima, po-

Dan škole i proštenje sjemenišne kapele *Paulinum*

Dan škole i proštenje sjemenišne kapele *Paulinum* bit će održani u subotu, 24. siječnja.

Svečana dvojezična biskupska misa započet će u 11 sati u sjemenišnoj kapele, a predvodit će je subotički biskup mons. **Franjo Fazekas** s odgojiteljima *Paulinuma*.

stavljeno je podno grijanje, stavljena su četiri nova prozora i devetero vrata, nova vodovodna instalacija i napravljene su dvije nove kupaonice. Ostala je još vanjska fasada i opremanje namještajem.

U obnovi župne kuće potporu je dala i Autonomna Pokrajina Vojvodina kroz projekt »Novo ruvo«, u iznosu od dva milijuna dinara.

Biskup Fazekas predvodio je prije blagoslova euharistijsko slavlje u crkvi sv. Mihovila, zajedno s dekanom Dekanata Sombor prečasnim **Josipom Štefkovićem** i bereškim župnikom **Damjanom Pašićem**.

Nakon mise i blagoslova u župnoj kući priređen je koncert božićnih pjesama, a sudjelovale su solistice **Zorana Iđuški** i **Iva Čičkovački** u pratnji **Nikole Čuture**.

Z. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Prolazno i neprolazno

Naša molitva ne bi trebala biti samo traženje, nego povezivanje s Bogom, ali često postaje baš to što ne bi trebala biti.

Što tražimo?

Koliko god da smo veliki vjernici, ili nismo, uvijek u teškim trenucima očekujemo Božju pomoć i zaštitu. Često molimo samo onda kada nas očekuju velike i važne stvari u životu ili kada nas zadese nevolje. Inače ne razmišljamo o njegovoj blizini, niti se sjetimo moliti. Bog nam tako postaje kao netko tko će riješiti probleme, ukloniti prepreke kada mi zamolimo, ne misleći čak da i mi zauzvat trebamo nešto za njega učiniti. Tako, iako nesvjesno, Boga svodimo na duha iz lampe koji kao da samo čeka ispuniti naše želje. Tako se i postavljamo, jer kad smo procijenili da je prošlo suviše mnogo vremena, a ono što smo od njega molili nije se dogodilo, onda se ljutimo i nastavljamo bez molitve, okrećemo mu leđa, možda do nove veće potrebe, kada ćemo postati nanovo svjesni da je ipak sve u njegovim rukama.

Mi se uglavnom brinemo samo za zemaljsko. Svi naši problemi u kojima se Boga sjetimo su prolazni i vezani su samo za ovaj svijet. Od njega očekujemo da nam ispuni želje, koje su često materijalne prirode, pa su nam molitve postale samo nabranje zahtjeva. U njima nema srca, nema ljubavi. Kao da Bogu ispostavljamo listu zahtjeva koje bi nam trebao riješiti. Ali to je ljudska priroda, ograničena na ovaj svijet, živi za sadašnji trenutak. No, Bog nas želi podsjetiti da, iako smo trenutno ograničeni vremenom i prostorom, čovjek je stvoren za nešto mnogo uzvišenije, stvoren je za vječnost u kojoj se treba radovati zajedno sa svojim Stvoriteljem i Spasiteljem.

Spaseni smo

Ivan ove nedjelje pokazuje na Isusa govoreći: »Evo Jaganjca Božjega

koji odnosi grijeh svijeta«. Bog je naš Otac, želi naše spasenje. Naše je tijelo propadljivo i prolazno, ali naša duša ostaje živjeti vječno. Zato on ne želi da se vezujemo suviše za propadljive stvari, jer će to sve i onako proći. Šalje nam svoga Sina, Jedinorođenca, da nas spasi od grijeha i omogući nam svima vječnu radost. On postaje čovjek da bi čovjeku približio Boga, da bi mu pokazao kako razumije teškoće ljudskog ovozemaljskog života i na kraju pristaje na muku i smrt, da bi čovjeku darovao spasenje. A čovjek se i dalje u svojim molitvama ograničava na prolaznost, traži od Boga ono što je propadljivo, a Bog mu nudi neprolazno. Jaganjac Božji došao je otkupiti nas, zato nemojmo živjeti kao da nismo otkupljeni. Kada se molitvom obraćamo Bogu, sjetimo se prvo toga da nam je darovao spasenje, te započnimo razgovor s njim iz zahvalnosti za taj neprocjenjivi dar koji ničim nismo zavrijedili. Tako ćemo moći i životom prihvatiti spasenje, postati manje opterećeni prolaznim, a okrenuti se k vječnosti. Ni Boga nećemo doživljavati kao nekog tko ispunjava naše sitne želje, nego ćemo konačno i sami u njemu prepoznati Spasitelja, te ga ljubiti, pa onda i pokazati da nismo više oni koji žele sitnice, nego žive za vječnost.

Kada čovjek jednom shvati što znači biti spašen, on pravi potpuni zaokret u svome životu. Ništa više nije isto za njega. Pravi primjer su prvi kršćani. Ljudi različitih staleža i iz različitih naroda, kada upoznaju Spasitelja, ostavljaju sve. Za njih nikakve društvene norme, materijalni dobici, utjecaji i sl. više nemaju vrijednost. Njihova je jedina briga živjeti po Kristovim pravilima. Takav kršćanin pjeva hvalospjeve Bogu dok radi vjere biva mučen i progonjen. Ne boji se smrti, nego je sretan, jer zna da iz bijede ovoga života ide u zagrljaj Spasiteljev.

Kapela sv. Roka i katoličko groblje u Vršcu

Tragovi Hrvata

Nadgrobnika s natpisima iz kojih se razaznaje da označavaju pokopane osobe hrvatskoga podrijetla ima oko 10% od ukopnog broja svih raspoznatljivih. Prezimena su vrlo raznolika i gotovo da nema situacija gdje više obitelji, pa ni više grobova, dijele isto, što ukazuje i na vjerojatnu raznolikost podrijetla Hrvata koji su (živjeli i) sahranjeni u Vršcu

Staro katoličko groblje u Vršcu nalazilo se u okruženju jedine građevine koja je iza njega preostala do danas – kapele svetoga Roka. Smještena na današnjem Omladinskom trgu, ova skladna građevina spada među najstarije u Vršcu. Godine 1961. katoličko groblje je, plativši danak ubrzanom razvoju Vršca, premješteno, spomenici su uklonjeni, skupa s još jednom grobljanskom kapelom, no kapela sv. Roka je ostala u urbanom okruženju. Ona je danas, uz monumentalnu gotičku župnu crkvu sv. Gerarda i kapelu Uzvišenja sv. Križa na Vršačkom brijegu, te još nekoliko manje poznatih spomenika, svjedok katoličke graditeljske i duhovne baštine ovog grada u južnom Banatu.

Zavjet od kuge

Između 1737. i 1739. godine bjesnio je rat između Austrije i Turske, a južni Banat je bio na meti osmanskih četa, kao i raznih drugih pljačkaša. Po svršetku rata izbila je epidemija kuge, koja je malobrojne Vrščane skoro potpuno desetkovala. U jesen 1739. godine sagrađena je zavjetna kapela u čast svetog Roka, zaštitnika od kuge, te posvećena 4. listopada te godine. Na istočnom zidu danas se nalazi ploča koja ukazuje da je tu sahranjena **Juliana Klapka**, rođ. **Kemer**, umrla 11. ožujka 1824. u 20. godini života, čiju smrt oplakuju dvoje djece i suprug **Joseph Klapka**, žitelj slobodnog kraljevskog grada Temišvara.

Kapela je često mijenjala patrone (možda i vlasnike) – bivala je posvećivana svetom Florijanu, kao i svetoj Rozaliji. U vrijeme njezine izgradnje katoličko groblje bilo je na svojoj prvoj lokaciji, na križanju današnjih ulica Heroja Pinkija i Vaska Pope, ali par desetljeća kasnije kapela postaje grobljanska zbog preseljenja groblja. Osim liturgijskih i katehetskih namjena, služila je i za ratne potrebe. U suvremenom razdoblju, prije posvećenja grkokatoličke crkve u Vršcu 2018., kapelu sv. Roka za bogoslužja koristili su grkokatolici Rumunji koji u malom broju naseljavaju ovaj grad. Primjereno se održava, iako je odavno izgubila primarnu ulogu, te svjedoči odanost štovanju Roka, čestu u katoličkom dijelu Europe.

Današnje katoličko groblje i grobovi Hrvata

Današnja, treća lokacija katoličkog groblja je u sklopu Gradskog groblja, i to pokraj rumunjskog pravoslavnog te najvećeg – srpskog pravoslavnog groblja. Uz katoličko je sadašnje mjesto židovskog groblja, a nedaleko srpskog pravoslavnog je i muslimansko mezarje. Katoličko groblje uklopljeno je u zeleni mir crnogoričnih stabala i mahom sadrži grobove i nadgrobne spomenike vjernika Mađara, što se uklapa u pretpostavku da su grobovi Nijemaca, najbrojnijeg katoličkog življa Vršca tijekom 280 godina, zauvijek izgubljeni s lokacije kod kapele sv. Roka. Iza grobova Mađara slijede oni Hrvata, Čeha, Slovenaca i Nijemaca te pojedinih Rumunja i Srba.

Nadgrobnika s natpisima iz kojih se razaznaje da označavaju pokopane osobe hrvatskoga podrijetla ima oko

10% od ukopnog broja svih raspoznatljivih. Jedan mali dio pripada osobama rođenim u XIX., dok najveći dio odlazi na one rođene u prvoj polovici XX. stoljeća. Prezimena su vrlo raznolika i gotovo da nema situacija gdje više obitelji, pa ni više grobova dijele isto, što ukazuje i na vjerojatnu raznolikost podrijetla Hrvata koji su (živjeli i) sahranjeni u Vršcu. Bilježe se nadgrobnici obitelji ili pojedinaca koji nose prezimena: Andraković, Bakula, Barić, Batinić, Bogdanović, Bošnjak, Božić, Crnčević, Čidić, Dujić, Fružić, Filipović, Filković, Gašparović, Horvat, Ilnić, Ivanović, Jakov, Jasić, Kalnak, Kerčov, Kušurin, Legradić, Lipić, Lucin, Lukenić, Lukić, Ljubenić, Marković, Matanović, Mikšić, Mišić, Pašić, Penov, Pipan, Pribanić, Puhač, Stanić, Stričević, Šarić, Šukanec, Viciknez, Vujić, Vujković, Vukić, Vukres, Zarić i Žunac (dva groba).

Otkud Hrvati u Vršcu?

Profesor **Mario Bara** tvrdi da je jedan dio njih (bio) karlaševskog podrijetla, te se početkom XIX. stoljeća naselio u malom broju i u Vršcu ili je tu došao raseljavanjem iz Banatskog Karlovca i okolice na prijelazu iz XIX. na XX. stoljeće. Budući da je unutar ove zajednice asimilacija bila vrlo jaka, nema javno dostupnih dokaza koji bi potvrdili jesu li potomci pripadnika ove skupine još uvijek u Vršcu, da ih je bilo u skorijoj prošlosti i kojoj etničkoj skupini su se priklonili. S druge strane, čini se da je u ovom gradu živjelo dosta raseljenih potomaka pokupskih predijalaca (stanovnika Boke i Neuzine od početka XIX. stoljeća), čemu svjedoče prezimena Filković, Lukinić, Žunac, Matković i Mikšić. Članovi ove posljednje obitelji sebi su dali sagraditi vjerojatno najmonumentalniji nadgrobnji spomenik na ovom groblju, vrlo blizu ulaza, na kojem se nalaze imena **Sime** (1874. – 1952.), **Jelene** (1878. – 1966), **Anice** (1911.) **Sime-Brace** (1920. – 1982.) i **Pirike**.

Gotovo je sigurno da je Hrvata u Vršcu u malom broju bilo i nakon proglašenja Vršca slobodnim kraljevskim gradom 1817., a napose u XX. stoljeću, u međuratnom razdoblju. Natpolovični udio onih osoba hrvatskog podrijetla čiji nadgrobnji spomenici postoje na ovom groblju ipak pripada naseljenicima koji su došli u Vršac nakon Drugog svjetskog rata. Slikovito o tome govore i podaci o uvođenju hrvatskoga kao jezika propovijedanja u crkvenom životu vršačke katoličke župe koje je iznio mons. **László Gyuris**, svećenik Zrenjaninske biskupije.

»Kada sam došao u Vršac kao kapelan 1977., na misi na njemačkom jeziku koju je svake nedjelje u 8 sati služio župnik **József Bódai**, čitalo se i propovijedalo i na hrvatskom. Bódai je u Vršcu služio neprekidno od konca Drugog svjetskog rata, a naslijedio ga je 1983. župnik **Andreas Maier**. Ja sam počeo služiti mise na njemačkom nakon njegove smrti, 1992. godine, i nakon kraće propovijedi na njemačkom, mnogo dulje sam propovijedao na (srpsko)hrvatskom, a kateheze držao isključivo na tom jeziku. Najveći dio aktivnih vjernika Hrvata koje sam poznavao tijekom moje župničke službe u Vršcu, od 1989. do 2009., naselio se u tom gradu došavši poslom ili zbog braka, iz Bosne, Slavonije, Srijema i Dalmacije«, navodi on.

Na posljednjem popisu, 2022. godine, Hrvatima se u Vršcu izjasnilo 99 osoba (0,3% Vrščana). Tijekom posljednjih 65 godina najviše Hrvata u ovom gradu bilo je 1961. godine – 483 (1,52% stanovnika), i tada su oni bili treća etnički izjašnjena skupina u gradu po brojnosti, iza Srba i Mađara. U prvoj polovici XX. stoljeća broj im je uvijek bio dvoznamenkast.

Marko Tucakov / Podaci: Tamas Fodor

Hrvatska riječ, broj 50, 16. siječnja 2004.

Opasno ozračje

Serija antihrvatskih incidenata na sjeveru Vojvodine nastavljena je u utorak 13. siječnja anonimnim telefonskim prijetnjama članovima redakcije *Hrvatske riječi*. Muški glas odrasloga čovjeka, ijekavskog izgovora, službenici *Hrvatske riječi* koja se zatekla kraj telefona zaprijetio je riječima: »Ustaše! Ako još jednom izađu vaše novine, sve ću vas pobiti. Vi ste ubili moje dijete«. Desetak minuta iza toga isti glas ponovno se javio telefonskom porukom: »Svi ste mrtvi!«

Nakon toga obaviještena je policija, te su petorica policajaca subotičkog SUP-a došli u prostorije *Hrvatske riječi*, zapisali izjave i obećali da će učiniti sve kako bi se otkrio anonimni izgređnik. Petnaestak minuta poslije odlaska policajaca telefon *Hrvatske riječi* zazvonio je i treći put. S druge strane žice opet se javio isti anonimni glas, ovoga puta psovkom koja nije za citiranje.

Z. P.

A što poslije?

Što se tiče zastupljenosti u Narodnoj skupštini Republike Srbije, očekujemo da se konačno donese novi izborni zakon i uvede princip takozvane »pozitivne diskriminacije« prema pripadnicima nacionalnih manjina. Jer, u protivnom, još dugo nećemo moći djelovati institucionalno, a izvaninstitucionalnog djelovanja u borbi za

prava smo se, na žalost, nagledali u posljednjih deset godina. Ovakvo stanje zasigurno ne odgovara ni pripadnicima srpskog naroda u susjednim zemljama, jer ako ovdašnje vlasti traže da Srbi kao manjina budu zastupljeni u parlamentima tih zemalja, onda moraju to isto osigurati i za manjine u Srbiji.

Piše: Petar Kuntić

»Ne smijemo se igrati međunacionalnim odnosima«

»Sve učestaliji napadi na hrvatsku zajednicu jesu napadi na sve nas koji živimo na ovim prostorima. Takvim postupcima u stvari netko želi narušiti dobre odnose i među ostalim zajednicama u Subotici, što najbolje pokazuje i natpis na pravoslavnoj crkvi i razbijanje prozora na njoj, rekao je *József Kasza*, predsjednik Saveza vođovđanskih Mađara u povodu incidenata koji posljednjih dana potresaju Suboticu. Prijetnja ubojstvom koja je upućena novinarima *Hrvatske riječi* jeste ostatak iz devedesetih godina prošlog stoljeća, kada je to bilo tako reći 'u modi'«.

Kasza je saopćio da su nakon razgovora sa načelnikom subotičkog SUP-a *Svetislavom Rajšićem*, kojem je prisustvovao i gradonačelnik *Géza Kucsera*, kao i predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća *Lazo Vojnić Hajduk*, dobivena uvjerenja od načelnika da se najozbiljnije radi na rasvjetljavanju ovih događaja.

V. L.

- Hulo, koga sam dobio?
 - Uredništvo «Hrvatske riječi». Koga tražite?
 - Ustaše! Ako još jednom izađu vaše novine, sve ću vas pobiti.
 Vi ste ubili moje dijete. Svi ste mrtvi!

Intervju:
Tomislav Bogunović

Još jedan incident
**Pozovi HR
 radi prijetnje**

Nera okovana u ledu

Na fotografiji je snimka-isječak iz zagrebačkog *Vjesnika*, 13. siječnja 1985., autora **S. Savića**.

Godine 1985. bila je strašna zima. Zbog smrzavanja Dunavom se nije plovilo od siječnja, pa sve do ožujka, mjestimično sve od Budimpešte do nekih gradova u Bugarskoj. Maglovito vrijeme, snježne padaline i košavski vjetrovi priječili su jasne snimke.

Na snimci je brod *Nera* samohodka, vlasništvo JRB Apatin. *Nera* je krenula oko 10. siječnja 1985. iz pristaništa kod silosa na Dunavu 4-5km od Sonte. Inače je služila za prijevoz tereta. Ovoga puta zaputila se nizvodno do Golupca po šljunak.

Posadu su činile tri osobe: 1. zapovjednik broda **Zvonko Miloš, Srba**, r. 1957., 2. strojar **Zvonko Tetković, Gicanov**, r. 1959., 3. mornar **Stipan Miloš, Mežin**, 1960. – 2007. Svi iz Sonte skoro istih godina, poznavali su se još iz osnovno-srednjoškolskih dana. Bili su i privatno prijatelji. Do Golupca su stigli na vrijeme, utovarili šljunak i krenuli nazad, ovoga puta, naravno, uzvodno. Stigli su do Kapetanije u Novom Sadu u subotu, 12. siječnja 1985. Pred večer strojaru se učinilo da je voda Dunava nekako gusta kao u gomilama i izvijestio ostatak posade. Ovako nešto još nisu vidjeli, a bili su mladi i proputovali su već podosta rijeka, pa ih to nije naročito uznemirilo. Tijekom noći dežurni je primijetio da valovi drukčije udaraju o brod nego inače.

Nedjeljno jutro 13. siječnja osvanulo je u magli s velikim i debelim (50 cm) santama leda koje su udarale u brod, obalu i stupove mosta (nekada Most kraljevića Tomislava, tada Most maršala Tita srušen 1999. u NATO bombardiranju, a danas, 2026., Petrovaradinski most). Oci-jenili su da je samohotka *Nera* okovana plutajućim santama leda koje su brod gurale unazad. Na obali Dunava skupilo se mnoštvo fotoreportera i građana strepeći za sudbinu ljupke samohotke. Smrtonosna opasnost nadvila se nad posadu i po brod (jer je led mogao oštetiti korito broda) i po most. Sante su nemilosrdno udarale o stupove mosta. Zapovjednik je pozvao kapetaniju. Kapetanija nije bila iznenađena jer su pristizale vijesti o okovanim brodovima i s drugih mjesta na Dunavu.

U pomoć »okovanima« pristigao je ledolomac i tegljač *Čakor*. Tada je to bio najsnažniji i najsuvremeniji ledolo-

mac. Za nekoliko sati ledene sante bile su razbijene. Ledolomac je pokrenuo *Neru* i odvuкао u mali zimovnik na sigurno mjesto, nekoliko kilometara od mosta. Tu je bio usidren oko dva mjeseca, a čuvao ga je **Zvonko Tetković**, strojar. Na sreću, dobro se završilo. Članovi posade koji su još živi i s tako velikim odmakom od prijeteće katastrofe, danas su više nego ikada duboko svjesni moguće tragedije.

Snimka: prva sjena na tegljaču je moj brat Stipan. Obilježila sam ga za buduća pokoljenja, tj. moju djecu kojima je ujak. Druga sjena je Zvonko, strojar. Zvonko, zapovjednik broda je na zapovjednom mjestu, pa zato nije na snimci. Arhiv Novog Sada je zapisao: »Ovaj događaj se i danas pamti kao poslednja velika 'ledena opsada' Dunava pre modernijih zima, a fotografije okovanog broda *Nera* postale su simbol te surove zime«.

Ruža Silađev

Trinaesti Natječaj za najljepše ljubavno pismo **Čitafora nagrađuje najljepše ljubavno pismo**

Svake godine u susret Valentinovu – Danu zaljubljenih, Čitateljski klub Knjižnice Sesvete *Čitafora* iz Zagreba organizira Natječaj za najljepše ljubavno pismo. Ove godine to će biti 13. put zaredom.

Rado vam svake godine najavljujemo ovaj zanimljiv natječaj jer znamo da se neki od vas u njemu već s veseljem uključuju. Jedne je godine nagrada stigla i u Suboticu – tko zna, možda se uspjeh i ponovi!

Natječaj je vrlo jednostavan i namijenjen svima. Sudjelovati mogu učenici osnovnih i srednjih škola, kao i odrasli, jer je natječaj podijeljen u tri kategorije.

Koja su pravila sudjelovanja?

Prvo i najvažnije: napišite ljubavno pismo i pošaljite ga do 29. siječnja 2026. godine na jedan od sljedećih načina:

– osobno u »Ljubavni sandučić« u prostoru Knjižnice Sesvete (Trg D. Domjanića 6, Sesvete)

– putem e-maila: citafora.sesvete@gmail.com.

Uz pismo obvezno navesti: ime i prezime ili nadimak, broj telefona i e-mail adresu.

Maloljetni sudionici dužni su ispuniti prijavnicu za sudjelovanje uz potpis roditelja koju možete poslati fotografiranu ili skeniranu na navedenu e-mail adresu: citafora.sesvete@gmail.com.

Još nekoliko uputa. Prilikom pisanja pisma važno je znati:

- pismo treba biti na hrvatskom jeziku
- pismo treba biti isključivo u proznom obliku
- pismo ne smije biti već objavljeno
- pismo može imati najviše 90 redaka
- pismo ne smije biti uvredljivog karaktera i sadržaja
- pisma trebaju biti napisana fontom Times New Roman, veličinom od 12 točaka te s proredom od 1,5
- autor/ica slanjem pisma pristaje na njegovo objavljivanje na mrežnim stranicama knjižnice te na objavljivanje imena i prezimena u slučaju da osvoji nagradu.

Završna svečanost na kojoj će biti pročitana i nagrađena najbolja ljubavna pisma bit će održana 12. veljače 2026. godine u 18 sati u prostoru Čitaonice Knjižnice Sesvete. Bit će nagrađeno po tri najbolja ljubavna pisma u svakoj kategoriji.

Izvolite – pero u ruke i sretno!

Četrnaesti Natječaj za najbolju kratku priču

MIRNA metaFORA 2026.

metaFORA je natječaj za najbolju kratku priču koju Knjižnica *Vladimira Nazora* iz Zagreba pokreće četrnaestu godinu zaredom. Natječaj se tradicionalno objavljuje krajem Mjeseca hrvatske knjige, a završava proglašenjem najboljih radova u *Noći knjige*.

Ovogodišnja tema natječaja je mir, u najširem smislu te riječi. Kako stoji u tekstu natječaja, »MIRNA metaFORA 2026. zalaže se za mir – u svijetu oko nas, u prirodi i društvu, kao i u nama samima«.

Koje su propozicije natječaja?

- tema: mir
- autor može sudjelovati samo s jednom pričom pisanim na hrvatskom književnom jeziku ili dijalektu
- priča može imati najviše 5.400 znakova s razmacima (preporučeni format: .docx)
- priča ne smije biti objavljena prije proglašenja najboljih radova

– proglašenje najboljih priča i javno čitanje bit će održano u travnju 2026. u *Noći knjige*

– natječaj je generacijski profiliran i vrednuju ga dva žirija (djeca i odrasli)

– priče se šalju na e-mail:

foramala2026@kgz.hr (djeca osnovne škole) i

metafora2026@kgz.hr (odrasli)

– uz priču je potrebno navesti ime i prezime autora, godinu rođenja, adresu stanovanja, adresu elektroničke pošte i broj telefona (podaci će biti zaštićeni; prijavu djeteta šalje roditelj ili druga odgovorna odrasla osoba)

– natječaj je otvoren do 15. ožujka 2026. godine

– popis pristiglih priča bit će objavljen na mrežnim stranicama Knjižnica grada Zagreba, a najbolje će biti objavljene u cijelosti

– autorima najboljih priča osigurane su atraktivne nagrade

Probudite mir u sebi, uzmite olovku ili tipkovnicu i pošaljite svoju kratku priču na natječaj.

Čitateljski izazov »15 po 15« u OŠ *Matija Gubec* u Tavankutu

Osnovna škola *Matija Gubec* iz Tavankuta priključila se Nacionalnom čitalačkom izazovu »15 po 15: cijela Hrvatska čita djeci« koji provodi Ministarstvo kulture i medija RH u okviru Nacionalnog programa za poticanje čitanja djeci od najranije dobi »Rođeni za čitanje«.

Izazov traje od 15. do 29. siječnja, a cilj mu je jednostavan i svima dostupan: svakoga dana izdvojiti 15 minuta za čitanje. Knjiga je slobodan izbor, kao i mjesto i

Literarni i likovni natječaj Da sam ja Gubec

Povodom obilježavanja Dana škole Osnovna škola *Matija Gubec* iz Tavankuta organizira nagradni literarni i likovni natječaj namijenjen učenicima osnovnih škola, na temu »Da sam ja Gubec«. Cilj natječaja jest upoznavanje s likom i djelom **Matije Gupca**.

Bio je vođa Seljačke bune 1573. godine, zalagao se za pravednije uvjete života, borio se protiv teškog položaja kmetova, kao i protiv zlostavljanja seljaka. Postao je simbol hrabrosti i slobode.

Natječaj je otvoren do 26. siječnja 2026. godine, a pristigle radove vrednovat će stručni žiri. Bit će nagrađena po tri najbolja literarna i likovna rada u kategorijama: mlađi osnovnoškolski uzrast i stariji osnovnoškolski uzrast.

Nagrade će učenicima biti uručene na svečanosti povodom obilježavanja Dana škole, u ponedjeljak, 9. veljače 2026. godine.

Upute za slanje radova

Literarni radovi šalju se na adresu elektroničke pošte: info@osmgubec.edu.rs, a svaki rad treba sadržavati sljedeće podatke:

- ime i prezime autora;
- razred;
- ime i kontakt-podatke nastavnika (telefon i e-mail adresu);
- ime i adresu škole.

Literarni radovi mogu biti poetska i prozna djela, napisana na hrvatskom jeziku. Tekstovi literarnih radova trebaju biti napisani fontom Times New Roman, veličine slova 12.

Radovi koji su nepotpuno označeni ili ne sadrže potrebne podatke, ne mogu ući u konkurenciju.

Škola zadržava pravo na objavljivanje i zadržavanje radova.

Likovni radovi šalju se isključivo na adresu:

OŠ »Matija Gubec« (za natječaj: »Da sam ja Gubec«)

Marka Oreškovića 12a

24214 Donji Tavankut

Troškove poštarine snosi pošiljatelj.

vrijeme čitanja – važno je samo stati, otvoriti stranice i posvetiti trenutak sebi.

Čitanje ne obogaćuje samo rječnik i znanje, već potiče maštu, razvija empatiju i donosi mir u svakodnevicu. Upravo zato ovaj je izazov namijenjen svima, bez obzira na dob – jer navika čitanja gradi se zajedničkim primjerom.

Čitateljski izazov »15 po 15« podsjetnik je da su ponekad male, svakodnevne navike one koje ostavljaju najdublji trag. Petnaest minuta dnevno može biti početak jedne lijepe i vrijedne rutine. Pridružite nam se!

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19, 9/20, 52/21, 62/23 i 91/25) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

urbanističko-arhitektonske razrade lokacije za izgradnju postrojenja za upravljanje neopasnim otpadom na k. p. br. 35937/1 K. O. Donji Grad u Subotici (naručitelj projekta – »KAPPA STAR RECYCLING«, d.o.o. Umka)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 23. do 29. siječnja 2026., svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotica www.subotica.is.gov.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 23. do 29. siječnja 2026.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvaticu za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potrebna konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa naviše.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsApp ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunku, strigansku maramu, tkane ponjavice i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Osoba s invaliditetom (II. stupanj) traži posao u Subotici.
Kontakt telefon: 061/6767041.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispisak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19, 9/20, 52/21, 62/23 i 91/25) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019) Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije za izgradnju poslovnog objekta P+1 i pomoćnog objekta – garaže na k. p. 10283 i 10284 K. O. Donji Grad

(naručilac projekta – »MANARE«, d.o.o. Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 23. do 29. siječnja 2026., svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt može se pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotica www.subotica.ls.gov.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 23. do 29. siječnja 2026.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 20. 01. 2026.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorkom u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijedom u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtkom u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTI te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Zimski bijegovi po Hrvatskoj

Mir, toplina i tiho uzbuđenje sezone

Dok pomalo zavidim prijateljima koji su bijeg od ovog minusa, koji nas je nekoliko dana zarobio, potražili ne u toplini vlastitog doma, nego na plažama Sejšela, razrađujem ideju da zima nije samo razdoblje čekanja proljeća i bježanja u tople krajeve, nego i vrijeme uživanja u smrznutim, crvenim obrazima i beskrajnim bjelinama. Uvjeravajući tako samu sebe u ovu drugu opciju doživljavanja zime i osmišljavajući prijedlog za neku zanimljivu destinaciju, zaključila sam da uglavnom forsiram otoke i ljetna putovanja po Hrvatskoj, dok zimu gotovo u potpunosti zanemarujem. A ta se nepravda mora ispraviti.

Glasno razmišljam i smišljam

Upravo u hladnijim mjesecima Hrvatska pokazuje jedno od svojih ljepših, a često i najiskrenijih lica. Bez gužvi, bez žurbe i s puno prostora za disanje, zimske destinacije nude sporiji ritam, jači doživljaj prirode i onu vrstu mira koju ljetno rijetko dopušta. Zato, ako i vi tražite ideju za nekoliko dana odmora, evo mojih pet zimskih izbora.

Gorski kotar već je godinama sinonim za pravu zimsku atmosferu. Snijeg koji se zadrži, guste šume i male kuće s dimnjacima stvaraju prizore kao iz razglednice. Biram ga zbog svoje autentičnosti, ovdje zima još uvijek izgleda kao zima. Nekoliko dana lako se ispuni šetnjama po šumskim stazama, sanjkanjem, skijanjem na manjim skijalištima i večerima uz kamin. Skriveni adut Gorskog kotara su njegove male gostionice u kojima se jede sezonski i iskreno, a zanimljivost je da se upravo ovdje nalazi jedno od područja s najčišćim zrakom u Europi.

Lika zimi djeluje moćno i tiho. Prostrana, surova i istovremeno umirujuća, idealna je za one koji traže bijeg od svega. Odabrana je zbog osjećaja slobode koji pruža: ovdje imate prostor, vrijeme i tišinu. Dani se mogu provesti u šetnjama prirodom, obilasku Plitvičkih jezera u njihovom zimskom ruhu ili upoznavanju lokalne gastronomije. Skriveni adut Like je zimski mir nacionalnih parkova, a zanimljivost je da su Plitvice zimi često još impresivnije nego ljeti, s djelomično zaleđenim slapovima.

Savršen primjer kako zima može biti dostupna svima su Sljeme i Medvednica. Blizina Zagreba čini ih idealnima za kratki, ali sadržajan bijeg. Odabrani su jer nude planinsku atmosferu bez dugog putovanja. Nekoliko

dana može se ispuniti laganim planinarenjem, sanjkanjem, boravkom u planinarskim domovima i uživanjem u jednostavnim zimskim jelima. Skriveni adut Medvednice su njezine šumske staze koje zimi djeluju gotovo bajkovito, a zanimljivost su brojne legende o vilama i starim gradovima skrivenim u šumi.

Ništa bez morskog začina, pa ubacujem Istru koja zimi otkriva sasvim drugo lice ovog popularnog kraja. Bez turista i vreve, mali gradovi i sela dišu sporije i intimnije. Odabrana je zbog svoje autentičnosti izvan sezone. Dani se ovdje provode u istraživanju srednjovjekovnih gradića, kušanju vina i maslinovog ulja te dugim ručkovima. Skriveni adut su zimski festivali vina i gastronomije, a zanimljivost je da su mnoge istarske konobe upravo zimi najopuštenije i najotvorenije.

Na kraju, termalno zimovanje u Tuheljskim, Krapinskim ili Daruvarskim toplicama nudi ono što zimi najviše cijenimo – toplinu. Odabrane su jer spajaju opuštanje i zdravlje. Nekoliko dana prolazi u bazenima, wellnessu i laganim šetnjama okolicom. Skriveni adut je terapijski učinak termalne vode, a zanimljivost je da Daruvarske toplice imaju tradiciju dugu više od dvije tisuće godina.

Zima je možda tiša, ali upravo zato i bogatija i ovi dijelovi Hrvatske dokazuju da za dobar odmor ne treba daleko putovati, samo malo usporiti. A nakon po koje zimske ture, čekanje proljeća može ući u prvi plan.

Gorana Koporan

Rukometna euforija započinje

Borba za euro odličja

MEN'S EHF EURO 2026

DENMARK • SWEDEN • NORWAY

15 JANUARY – 1 FEBRUARY

Ovoga tjedna u organizaciji tri skandinavske države (Švedska, Danska i Norveška) počelo je Europsko prvenstvo u rukometu za muškarce, na kojemu je fokus hrvatske sportske javnosti usmjeren, naravno, na nacionalne miljenike – momčad svjetskih viceprvaka. Ali, ovoga puta izbornik **Dagur Sigurdsson** imat će mnogo težu zadaću. Na Euro stiže kao papirnati favorit (teret prijašnjih rezultata), a objektivno ima na raspolaganju jednu posve novu momčad i još bez svog dugogodišnjeg kapetana – reprezentativno umirovljenog **Domagoja Duvnjaka**. Stoga je ovo EP u biti jedan veliki upitnik i potpuna nepoznanica kolike su realne mogućnosti aktualnog igračkog kadra.

Dva pripremna poraza

Iako je običaj birati nešto slabije protivnike finalnim pripremnim susretima pred određeno veliko natjecanje, izbornik Hrvatske odlučio je ovoga puta testirati svoju momčad protiv reprezentacije Njemačke, aktualnog olimpijskog viceprvaka. Zašto je tako odlučio samo on zna, ali su mu porazi u oba prijateljska susreta (29:32 i 27:33) zasigurno donijeli dosta nedoumica glede sastava i taktičkih postavki u Švedskoj. Prema prikazanoj igri ne može se uvidjeti potpuna slika mogućnosti ove pomlađene reprezentativne vrste, jer dvostruki ogled protiv Njemačke nije i nikako ne mora biti apsolutno stvarna slika realnih mogućnosti na predstojećem EP-u. Jer aktualne viceprvake svijeta prvo očekuju susreti protiv dvije objektivno znatno

slabije momčadi (Gruzija i Nizozemska) i tek u ovim susretima moći će se vidjeti i uvidjeti mogućnosti Hrvatske na summitu najboljih reprezentacija staroga kontinenta. Konačno, ona prava slika bit će u finalnom duelu kvalifikacijske skupine E, susretu protiv jednog od domaćina, Švedske. Tek tada bi se moglo govoriti o stvarnim mogućnostima momčadi koja nosi teško breme svojih velikih prethodnika.

San o medalji

Hrvatski muški rukomet jedan je od najtrofejnijih nacionalnih momčadskih sportova, koji uz vaterpolo jedini ima u svojoj riznici naslove svjetskih i olimpijskih prvaka, ali za razliku od kolega iz bazena, u svojoj riznici još uvijek nemaju europsko zlato. Bilo bi zbilja neobjektivno, s obzirom na »obzire« i aktualni igrački kadar, govoriti kako je tekuće EP u Skandinaviji prilika za popunu te trofejne praznine. Konačno, Hrvatska na papiru važi za tek sedmog favorita za naslov, ali u srcima svih svojih navijača ona mora uvijek biti ona koja može i nemoguće. San o medalji (bilo kojeg sjaja) ipak postoji dokle god se bude igralo, što bi bio zbilja veliki uspjeh ove nove momčadi za koju nastupaju već etablirani rukometaši, ali i oni koji se tek trebaju internacionalno etablirati. No, neka sve ide polako prema tome cilju. Prvo treba proći skupinu, a potom i izboriti plasman u borbu za medalje.

D. P.

VATERPOLO

Pobjeda na startu

Hrvatska vaterpolo reprezentacija startala je visokom pobjedom protiv Slovenije (20:4) na Europskom prvenstvu u Beogradu. U skupini B slijede još susreti

Foto: HINA/HVS ik

protiv Gruzije i Grčke, a plasman u nastavak natjecanja izborit će tri prvoplasirane momčadi iz svake kvalifikacijske skupine.

KOŠARKA

Spartak OS siguran protiv Perspektive Ilirije

Nakon neuspjeha u doigravanju Lige prvaka košarkaši *Spartaka* ostaju fokusirani na natjecanje u ABA ligi. Domaća pobjeda u susretu 13. kola protiv *Perspektive Ilirije* (104:86) izuzetno je važna u nastavku borbe za četvrto mjesto u skupini B i plasman u doigravanje za naslov prvaka najjače košarkaške lige u regiji.

POGLED S TRIBINA

Zimski prijelazni rok

Mjesec siječanj rezerviran je za tzv. zimski prijelazni (mini) rok u kome se realiziraju transferi koji nisu možebitno ugovoreni tijekom ljetnog (velikog) razdoblja razmjene ili se finaliziraju prelasci nogometaša kojima se bliži kalendarski istek postojećeg ugovora. Shodno terminu i kraćem vremenskom trajanju (europski traje tijekom siječnja, a u Hrvatskoj od 10. siječnja do 17. veljače) ove zime pogotovo se ne mogu očekivati neki spektakularniji transferi, ali se o nekima već mjesecima uveliko spekulira i medijski priča. Što se tiče domaće HNL nogometne scene u fokusu su, naravno, dva najveća kluba *Dinamo* i *Hajduk* i ako bude »nečega«, bit će to u taborima *modrih* i *bilih*. Golemi troškovi poslovanja i uspješnog funkcioniranja ovako velikih sportskih institucija zahtijevaju konstantni priljev svježeg kapitala, a i UEFA zahtijeva tzv. tržišni fair play (odnos ulaznih i izlaznih trajfersa). Tako će se *Dinamo* tijekom prvog kalendarskog mjeseca rješavati nekoliko igrača koji su postali višak u svlačioni (a njihove

plaće nepotrebni teret klupske blagajne) i poglavito fokusirati na povratak reprezentativnog vratara **Livakovića** u svoje redove (posudba iz *Fenerbahçea*). Na drugoj, morskoj, strani hrvatske nogometne karte, na splitskom Poljudu najozbiljnije se također kalkulira s nekoliko zvučnijih izlaznih transfera koji bi trebali »napuniti« proračun za tekuću godinu. Prvi na popisu je mladi stoper **Mlačić** za koga se interesira nekoliko velikih europskih klubova (*Inter*, *Barcelona*, *Liverpool*), a odmah za njim u glavnom izlogu su **Sigur**, **Pukštas**, **Hrgović** i **Krovinović**. Što se tiče velikih europskih transfera još uvijek nije odjeknula niti jedna »velika bomba«, jer se čeka završetak Afričkog kupa nacija. Najbliži *boomu* je **Salah**, koji je zbog poremećenih odnosa s trenerom *Liverpoola* već viđen u nekom drugom klubu koji će moći servisirati njegov transfer i mjesečnu plaću. Naravno spominju se još mnoga imena u Premiershipu, La Ligi, Serii A i Bundesligi, ali tek smo na sredini siječnja i ima još puno vremena. Ionako se najveći transferi gotovo uvijek realiziraju u posljednji trenutak...

D. P

Umotvorine

- * Daj više odmora jeziku nego rukama.
- * I poneka nedjela uspjehe učini časnim.
- * Uz velika čovjeka idu i velike pogreške.

Vicevi, šale...

Jao, kad čujem:

- Mi smo svi spavali u jednoj sobi i što nam je falilo!
- Pa još jedna soba!

Ode čovjek kod jednog mudraca. Ovaj ga pomiluje po glavi i kaže: Prohodat ćeš!

Misli se čovjek: Kakav prevarant, pa ja sam mogao hodati i bez njegovih mudrolija! Izađe vani, kad ono nema mu *golfa*.

Aforizmi

* Kada jednom priviknemo svoju savjest da nešto primi kao »nužno zlo«, to nam uskoro počinje izgledati sve više nužno, a sve manje kao zlo.

* Oni koji ne znaju komunicirati, u svakom neslaganju vide svađu. Oni koji bježe od odgovornosti, u svakoj istini vide pad.

Vremeplov – iz naše arhive

Kraljci u Rumi, 2016

Didine pripovetke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Višalima skida šešir

Bio jedan bogat gospodar, imo tušta komencijaša i jednog paradeša koji je samo njegov nosio na karucama. Sad oni tako idu poslom i bez posla i kadgod naiđu ispod križa gospodar uvijek skine šešir, paradeš nikad, al kad naiđu ispod višala paradeš uvijek skine šešir. Jedared kad su opet prolazili ispod višala gospodar načme razgovor:

- Kaži, jel ja dobro vidim da ti nikad ne skidaš šešir prid križom.
- To niko ne mož drugačije vidit.
- Ne bi li ti meni kazo zašto ispod višala uvijek skidaš šešir?
- Da Vam kažem?
- Kaži, ništa ti neću.
- Zato što je tu tušta pravi propalo, a krivi ostalo.

Gospodar bio teški bogataš, al tako se trevalo da opet nije bio rđav čovik. Zamislio se: jel to moguće što paradeš kaže? On je gospodar, učio velike škole, vidio svita, upravlja s tolikim čeljadima, a nikad mu nije palo na pamet ovako što. Vidi šta jedan prost kočijaš veli! Ajd ništa – doće dilo na vidilo. Gospodar tako zgađo da zdravo kasno stignu kući, kad su već svi biroši poligali. Sav kaštel spava, gospodar kaže paradešu:

- Prvo ti večeraj, zatim konje narani, napoji.

Paradeš konje vezo u košaru pa ode na večeru. Za to vrime gospodar uzme bricu, odabere jednog od najlipči konja i pušti mu criva. Kad će paradeš otimari i namirit konje, ima šta vidit. Uplašio se, oma otrčo i lupa gospodaru. Uzbubo gospodara, a ovaj se pravi ko da se budi iza sna:

- Ko je, šta je?
- Ja sam, gospodaru.
- Šta ćeš u ovo dobo?!
- Gospodaru, nevolja, pa velika! Dok sam ja večero, kogod konju puštio criva.
- Kaki »kogod«, to si ti uradio.
- Gospodaru, ni oca ni mater nisam volio ko konje – di bi ja, paradeš, konja ubogaljio?!
- Ko bi drugi kad je sav kaštel spavo?!

Paradeš se moli da nije, al nema tog sapuna što će saprat gospodarovu rič, on samo tira: ti pa ti. Paradeša oma prido žandarama, a u to vrime bilo tako da s krivim urade što gospodar kaže, pa žandari pitaju gospodara šta želi.

- Ništa, na višale.

Došlo vrime, ajd sa sirotim paradešom na višale. Imo sedam sitne dice, sve jedno drugom do ušiju, ženu što gorko i krvavo odranjiva dicu, svi idu za njim i plaču. Skupio se sabor svita pa ko ne plače nad sirotim paradešom mora nad ženom i dičicom, al višale ne isplače niko. Kako gospodar zaželio tako će bit, al kad su već metili štrangu na vrat, gospodar samo prstom makne:

- Stanite! Kažite šta to košta, ja plaćam.

Paradeša oprostili, a gospodar kaže svitu:

– Sad sam se uvirio da je istina što mi je on pripovido – da tušta pravi propane, a krivi ostane.

I kaže sve kako je bilo.

Pričala Mariška Buljovčić, Bikovo, r. 1908. g.
Tica žeravica, 1964.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

MAROD BURGIIJAŠ

Nemam mira. Isapim u sebe: »Da sam ja nagrabusio ko faš, on cigurno neb čeko nedilj dana da mi ope dođe vidit«. I koda zna šta mi u glave faš priko tog sokočala od telefona poručiva da ga još danaske dođem vidit. Ope isapim u sebe: »Kako j on to mislio da odem k njemu? Ta pišice nisam kadar ni po lipom vrimenu it a kamo l sade kaj snig ovoliko zagruvo«. Al snaja koda zna šta mi brine, divani da se faš pobri- nio kako ć otić do njeg. Da će njegov zet Stipa upreć konje u sone pa će mi doć odnet. Tako i bilo. Ni prošlo ni triftalja sata, Stipa unilazi. Ja se naputo. Debeli cveter, popršnjak, šubara, debele zokne, klompe obo. A faš na sve misli. Ni se prominjio. Kasam se smistio u sone Stipa mi pruža fićok: »Evo za ko- štat. Komovica. Vaš faš reko da se imate čim malo ugrijat«. Ni mi moro dvaput nudit. Sunem iz cuga. Oma sam se razagrijo. Njevim konjima ne triba kandžija. Stipa cokne jezikem jel ka- jasma je po leđi lupne a oni razumu kud i kako triba. Bronze zvonu dok sone letu kroz snig. Grive i repovi vijoru. Ržu, žva- le se zapinile. Konjima ni snig ni ladnoća ne smetu. Moram reć, a na sokaku ni žive duše. A kadgod kad snig spadne sokak pun dice. Časkom došli do fašovi. Stipa će: »Vi sam ite unutra. Ja ć konjima po selu, do atara i šume. Nek se izradu. Dugo nisu. Vi se dotle divante. Još će te vi mene čekat«. Unilazim u sobu a faš Joza stoji zgrbit na po sobe. Žena Đula još više zgrbita mu pomaže. A vala bi njoj i više tribalo pomoć neg njemu. Gledim, faš ni da j marod već je onaki marod. Zgr- bit al bome ne znam reć koje mu farbe čelo, brunde, brada, frnjokalica. Svaj i okrastavio. Đula će: »Fala dragom Bogu da s došo već jedanput. Ovim mojim matorim vragem ne mož vladat. Gle kaki j marod al nikaki pundravci unišli u njeg. Kako oče otvori krene burgijjat. Ništa mu ne valja. Te mu gibanica suva i nema dosta ora. Te mu jilo odviše slano. Te mu fali soli. Te mu papreno. Rizanici mu ni s dosta tvrdi. Snig mu kriv što pada. Te mu ono sokočalo od televizije krivo što na njemu nema ništa«. Isapim u sebe: »Jest da j faš sam taki marod al kad stigne i tako burgijjat cigurno iđe štagod nabolj«. Moram i kazat: »Đulo vidim da i ti nis još izlapila kad mu još možeš pomagat. Sestra ti odviše pozdravlja. Kaže da s ne daš. A za faša mi ne moraš divanit. Ta ako ga ja ne znam ko će ga znat. Ta ka j bio momak jedno vrime ga i zvali burgijaš. Uvik štagod imo kazat. Uvik njemu štagod ni bilo po volje. Sićaš se vala da se skoro niste uzeli zbog njegovog burgijanja?«. Navu nevolju Đula još usmi: »Kako s neb sićala. Ta burgijo j prid svatove. Zamisi, on tio naredit kako da se ja opravim. On ko zna? Ta ni šule redovne ni imo. U svatova se u skoro svako pivanje umišivo. Imo j glas ko krištaljka a pravio se da j slavuj. Muzikantima zabavljo. Cilo vrime svatova burgijo. Na kraj j mogo i od njegovog dade sorovat. I gle sade ope mu došlo uglavu burgijanje. I ko ispašta neg ja. Šta sam ja Bogu skrivila? Jesam ja kriva što se smandro? što j marod i nikako da ozdravi. A on od bisa ne zna šta će pa burgija li burgija«.

U NEKOLIKO SLIKA

Zima u Beregu

Foto: Uroš Terzija

OD BIBLIJE DO NARODNE TRADICIJE

Susret Vertepe i Betlemaša

Na susretu učestvuju:

**Vertepi i Betlemaši iz nekoliko mesta u Sremu
Betlemari iz Tavankuta
Betlemaši sa prostora Slavonije**

**Nedelja 18. januar 2026.
sa početkom u 17h
Hrvatski dom Slankamen
Cara Dušana 163
Novi Slankamen**

*Ulaz: Dobrovoljni prilog
koji će biti prosleđen
u humanitarne svrhe*

Pokrovitelj susreta:

Središnji državni ured za Hrvate
izvan Republike Hrvatske

DOM KULTURE,
SV. MILETIĆ

31.01.2026.

SKUP GOSTIJU
OD 20:00

HBKUD "LEMEŠ" SVETOZAR MILETIĆ
ORGANIZUJE

Marinkal

UZ DOBRU ZABAVU OČEKUJE VAS
TRADICIONALNI LEMEŠKI
PAPRIKAŠ, PIĆE U
NEOGRANIČENIM KOLIČINAMA,
TOMBOLA

GOSTE ĆE ZABAVLJATI
TAMBURAŠKI ANSAMBL "TAJNA"

CENA ULAZNICE: 2800 DIN

ZBOG OGRANIČENOG BROJA MESTA ULAZNICE
BLAGOVREMENO REZERVISATI
TEL: 069/2512286 ANA ILEŠ VUJEVIĆ

KARTE KUPITI DO 26.01.2026.

IX ŠOKAČKA VEČER

—◆ Ansambl Hajo

Subota
7.FEB
18h

◆ Rezervacije:
◆ Amalija: 069/586-5640
◆ Vedrana: 060/077-5520

2500,00 dinara

◆ Lokacija: Bački dvor, Jezero Provala

www.htportal.eu | Danijel Marković

H7P
Hrvatski tradicijski portal

OSIGURAJTE VAŠ DOM i sve ono što ga čini domom

**MILENIJUM
OSIGURANJE**

VREMENE JE DA MISLIMO NA SUTRA

Osiguranje za vaš dom, stvari u njemu i članove domaćinstva

Vaš dom je više od prostora, u njemu je sve što sam najviše znači. Zato je važno da se prema njemu odnosite odgovorno i osigurate ga.

Osiguranje domaćinstva – Siguran kvadrat Milenijum osiguranja je polisa koja podrazumeva osiguranje stana ili kuće, stvari u njima, kao i članova domaćinstva od posledica nepredviđenih okolnosti, kao što su:

- požar
- udar groma
- eksplozija
- oluja
- grad
- izlivanje vode
- provalna krađa
- razbojnička krađa
- lom stakala
- odgovornost prema trećim licima

025/ 51 50 350 | 024/ 555-867 | 011/ 715 23 00

Milenijum osiguranje
 milenijum-osiguranje

@milenijumosiguranje
 @milenijumosiguranje

www.mios.rs

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCije:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

**Radio Marija Srbije
Radio Maria play**

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
  - 6 meseci po 1 dinar
  - 12 meseci sa 50% popusta

**Astra
Telekom**

011 44 22 009

HKUD-a Vladimir Nazor

92. Veliko bunjevačko - šokačko prelo

HRVATSKI DOM, SOMBOR

14.2.2026.

Šima Jovanovac i TS Žeteoci
TS Ruže

BOGATA TOMBOLA I VEČERA

Okupljanje od 19 sati.
Početak programa u 20 sati.

Cijena ulaznice 3.500 dinara

Informacije i prodaja karata:
HKUD Vladimir Nazor
od 18-20 sati

Telefoni: 025 416019;
060 758 9002; 064 6590715